

de Bibliotheek
op school

Lezen
STICHTING LEZEN

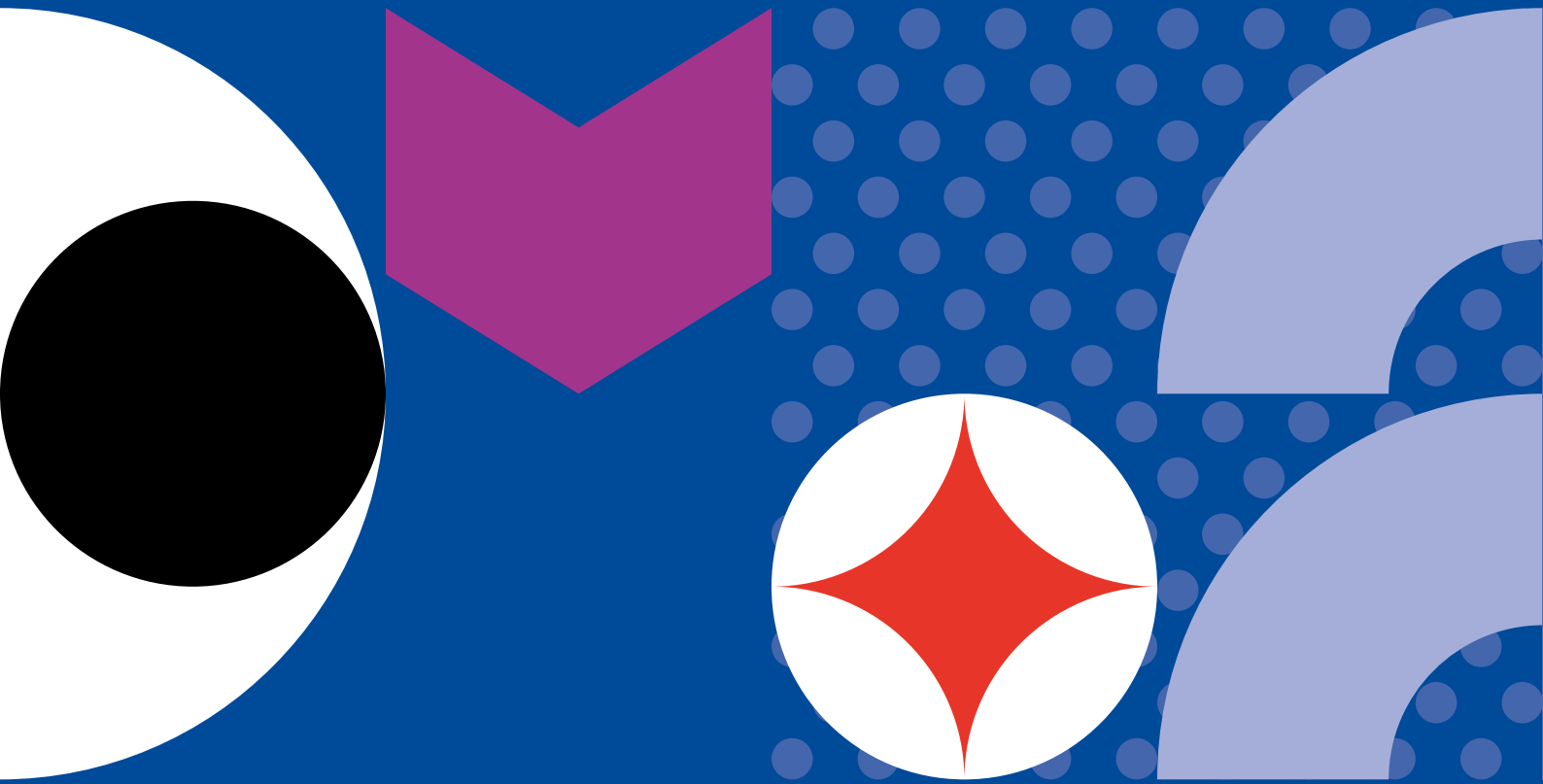
LEESBEVORDERING EN BELEID

Meer lezen, beter in taal - mbo

Effecten van lezen
op taalontwikkeling

Kees Broekhof

MAART 2025

Inhoud

Inleiding	3
1 Taal en het mbo	7
2 Effecten van lezen	13
3 Werken aan leesmotivatie	23
4 Samenwerken met mediatheek en Bibliotheek	29
5 Het kan! Voorbeelden uit de praktijk	33
6 Taalbeleid op het mbo	41
7 Aan de slag	45
Toelichting BoekStart en de Bibliotheek op school	48
Bronnen	50

Andere uitgaven van Stichting Lezen over leesbevordering en taalontwikkeling, interessant voor pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten in opleiding:

- *Meer voorlezen, beter in taal*
- *BoekStart in de kinderopvang - Ervaringen uit de praktijk*
- *Meer lezen, beter in taal - primair onderwijs*
- Docentengids voor mbo-docenten van de opleidingen Pedagogisch Werk en Onderwijsassistent (zie leesplan.nl)
- *Kwestie van Lezen* (reeks)

De eerste van de spannende en spannende
Reekse van de Sheriff van Joban's Moor

**JOBAN'S
MOOR MYSTERIES**

1.50
1.50
1.50

Inleiding

Het belang van een structureel beleid rond vrij lezen in het mbo valt niet te onderschatten. Een overvloed aan bewijs uit wetenschappelijk onderzoek toont aan dat het lezen in de vrije tijd een positief effect heeft op vele facetten van de taalontwikkeling van studenten.

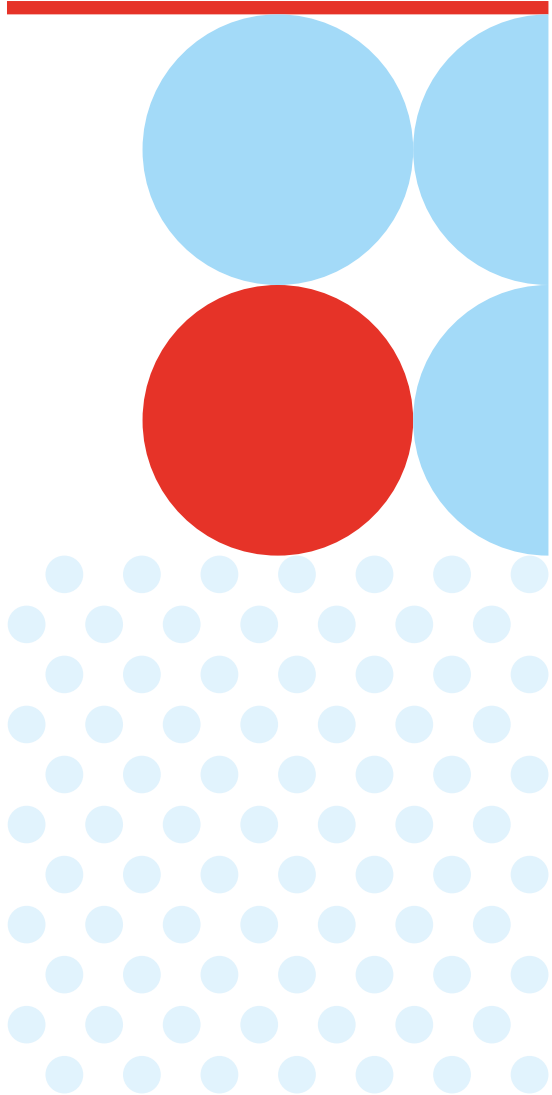
Diversiteit op het mbo

Deze brochure gaat over het bevorderen van de taalvaardigheid van mbo-studenten. Op veel roc's is dit een belangrijk onderwerp. Het mbo heeft studenten met diverse achtergronden en met uiteenlopende niveaus van taalvaardigheid. Hoewel het merendeel van hen de opleiding met succes afrondt, verlaat circa 40% het mbo zonder diploma of met een diploma op een lager niveau dan verwacht (MBO Raad, 2024). Ook het docentenkorps op het mbo is zeer divers, niet alleen qua opleidingsniveau en werkachtergrond, maar ook in de verwachtingen die docenten hebben van hun studenten. Sommigen zien het taalniveau van hun studenten als een gegeven om in te berusten, terwijl anderen geen kans onbenut willen laten om te proberen hun studenten op een hoger niveau te brengen.

'Ze lezen zo weinig'

Veel lezen in de vrije tijd leidt tot een grotere taalvaardigheid. 'Maar die studenten van ons lezen zo weinig, die krijg je echt niet aan het lezen', stellen de sceptici. Het is waar dat lezen in het algemeen vrij weinig populariteit geniet onder mbo-studenten. Dat betekent dat je er als opleiding eerst in moet investeren om het leesplezier aan te wakkeren en daarmee de taalvaardigheid te vergroten.

Het belang van een structureel beleid rond vrij lezen in het mbo valt niet te onderschatten

En dat kan, zoals blijkt uit de praktijkvoorbeelden die we in deze brochure beschrijven. Het Deltion College is er bijvoorbeeld in geslaagd om met een goed doordachte aanpak een leescultuur tot stand te brengen onder studenten en docenten in het entreewerks.

Samenwerken met mediatheek en Bibliotheek

Een doelgerichte samenwerking tussen de docenten en de mediatheek kan ervoor zorgen dat studenten meer gaan lezen en dat hun leerresultaten omhooggaan. Dat is ook logisch. Meer lezen begint bij een royale, gevarieerde collectie boeken, passend bij de voorkeuren van de studenten en de vakken in het onderwijsprogramma.

Binnen een structureel taalbeleid krijgt de samenwerking met de mediatheek en de plaatselijke Bibliotheek een duidelijke plek, met concrete doelen die je samen regelmatig evalueert. Het stimuleren van leesplezier geldt als een effectief beleidsinstrument om de taalprestaties te verbeteren. De mediatheek en de plaatselijke Bibliotheek zijn dan ook geen ondersteunende faciliteiten, maar essentiële pijlers binnen het educatieve proces.

Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk beschrijven we de stand van zaken rond taal op het mbo en de uitdagingen waarvoor studenten en docenten staan. We gaan in op de taaldomeinen die het belangrijkst zijn voor schoolsucces: technisch lezen, tekstbegrip en woordenschat. We betogen dat de huidige maatregelen voor taal in het mbo-onderwijs onvoldoende renderen om de taalontwikkeling van studenten op het gewenste niveau te krijgen.

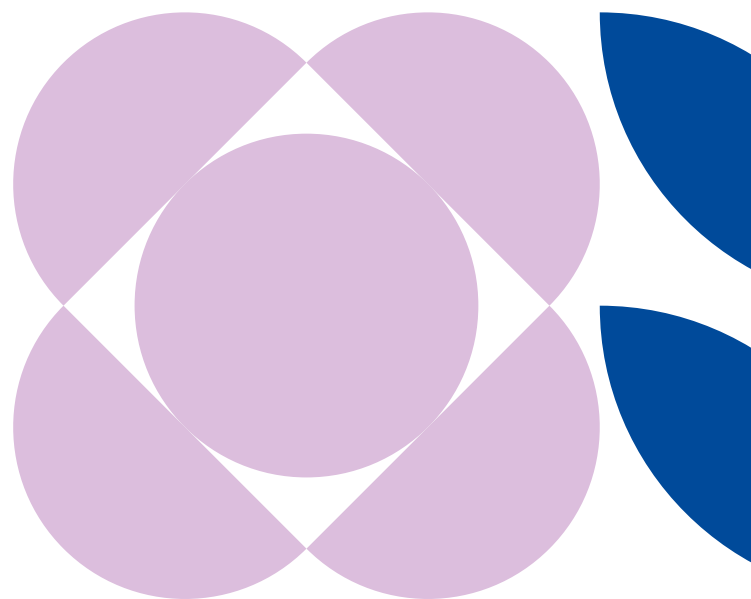
In het tweede hoofdstuk bieden we argumenten om meer te investeren in leesbevordering op het mbo. Met bewijs uit een groot aantal wetenschappelijke studies laten we zien dat vrij lezen en vrijetijdslezen een aanzienlijke bijdrage leveren aan de taalontwikkeling van jongeren. Ook gaan we in op de vraag wat 'goed lezen' inhoudt en op het lezen van digitale teksten.

Het derde hoofdstuk gaat over de vraag hoe je mbo-studenten kunt motiveren om (meer) te

lezen. We bespreken hier onder meer een meta-analyse van een onderzoeksgroep onder leiding van Roel van Steensel (2018) en de zelfdeterminatietheorie, die goede aanknopingspunten biedt om het lezen te stimuleren.

In het vierde hoofdstuk gaan we in op de vraag hoe de samenwerking op school georganiseerd moet zijn om een effectief leesklimaat voor studenten te creëren. Die samenwerking doet een beroep op de professionaliteit van de mediathecaris, de medewerkers van de Bibliotheek en de docenten. Om te laten zien dat het echt mogelijk is om leesbevordering in de mbo-praktijk gestalte te geven, beschrijven we in het vijfde hoofdstuk enkele succesvolle praktijkvoorbeelden binnen roc's.

De laatste twee hoofdstukken beschrijven hoe mbo-opleidingen taalonderwijs en leesbevordering kunnen opnemen in het taalbeleid en welke stap ze als eerste kunnen zetten om met leesbevordering aan de slag te gaan.

De huidige maatregelen renderen onvoldoende om de taalontwikkeling van studenten op het gewenste niveau te krijgen

1 Taal en het mbo

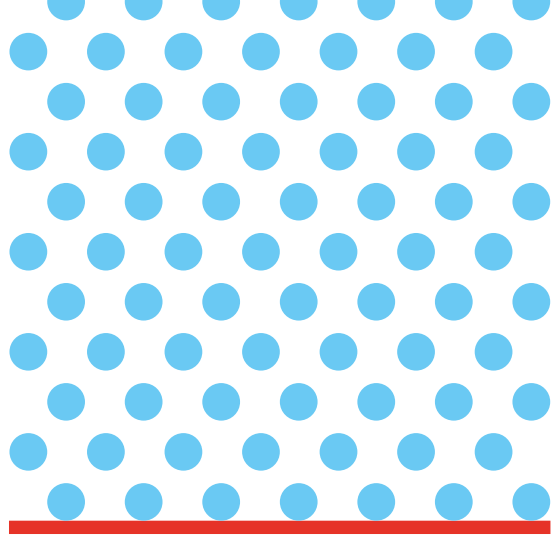
Taalvaardigheid is een belangrijke voorwaarde om een mbo-opleiding succesvol te kunnen afronden en het (latere) beroep goed uit te oefenen. En natuurlijk moeten mbo-studenten voldoende taalvaardig zijn om deel te nemen aan de samenleving. We bespreken de kernonderdelen van taalvaardigheid.

In 2022-2023 telde het mbo in Nederland een half miljoen studenten. De diversiteit op het mbo is groot: er zijn honderden beroepsopleidingen op vier niveaus, die in voltijd en in deeltijd te volgen zijn (kiesmbo.nl). Daarnaast kent de studentenpopulatie een enorme verscheidenheid in leeftijd en (opleidings)-achtergrond. Voor een deel van deze studenten, met en zonder migratieachtergrond, is taal een struikelblok.

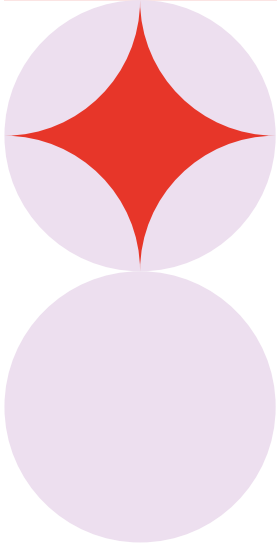
Taalvaardigheid is een belangrijke voorwaarde om een mbo-opleiding succesvol te kunnen afronden, want je hebt die nodig voor het leren van een vak en voor de overdracht van kennis en vaardigheden. Daarnaast speelt taalvaardigheid een rol in de beroepspraktijk. Iedere opleiding kent haar eigen beroepsgerichte taaldoelen. Denk maar aan de opleiding haarverzorging, waar mondelinge vaardigheden belangrijk zijn, aan techniekopleidingen, waar leesvaardigheid nodig is voor het begrijpen van handleidingen en veiligheidsvoorschriften of aan administratieve opleidingen, waar lezen en schrijven van belang zijn.

Wat we ten slotte ook niet moeten vergeten, is dat studenten taalvaardig moeten zijn om actief te kunnen deelnemen aan de 21ste-eeuwse samenleving, waarin (digitale) communicatie- en presentatievaardigheden onmisbaar zijn.

Met de invoering van het Referentiekader Taal en Rekenen (Expertgroep, 2009) en de centrale examinering van taal, is er in het mbo meer aandacht gekomen voor taal in het

Een goede leesvaardigheid is een cruciale voorwaarde voor (studie)succes

algemeen en leesvaardigheid in het bijzonder. Desondanks zijn de trends in de taalprestaties van mbo-studenten ongunstig. Van de studenten die in 2022 een diploma behaalden op mbo-niveau 2 en 3, haalde respectievelijk 15% en 7% geen voldoende op referentieniveau 2F. ‘Ze beheersen niet het minimale niveau voor maatschappelijk functioneren’, stelde de Inspectie (Inspectie, 2023). Een jaar later was de beheersing van de referentieniveaus gedaald. De Inspectie dringt aan op blijvende aandacht voor de basisvaardigheden (Inspectie, 2024a).

Het lijkt er dus op dat het mbo er nog niet in slaagt om alle studenten voldoende taalvaardig te maken voor de levensfase na het onderwijs. Nu is die taak ook zeer complex, gezien de diversiteit van de studentenpopulatie en de dynamiek van het werkveld waar mbo'ers terechtkomen (Bruin et al., 2019). Daarom is het goed om hieronder stil te staan bij de facetten van taalvaardigheid die voor alle mbo-studenten van belang zijn om hun opleiding met succes af ronden. Daarmee zeggen we overigens niet dat opleidingen deze facetten afzonderlijk zouden moeten onderwijzen. Sterker nog, idealiter wordt de aandacht voor taal juist geïntegreerd in het gehele onderwijsprogramma (Inspectie, 2019). Maar inzicht in deze facetten van taalvaardigheid helpt om de relatie tussen lezen en de taalontwikkeling, die in het volgende hoofdstuk aan bod komt, beter te begrijpen.

Technisch lezen

Vlot technisch lezen ('lezen wat er staat') is een voorwaarde om teksten te kunnen begrijpen (Onderwijskennis, 2023). Dit geldt niet alleen voor leerlingen in het basisonderwijs, maar ook voor oudere leerlingen (Duncan et al., 2016). Docenten herkennen dit probleem wanneer studenten moeite hebben om een tekst hardop voor te lezen.

De problemen met technisch lezen vinden hun oorsprong in het basisonderwijs. Zwakke lezers daar hebben een grotere kans om door te stromen naar het vmbo; en het vmbo is op zijn beurt een belangrijke leverancier voor het mbo. Het is dus niet onlogisch om te veronderstellen

dat studenten zwakke leesvaardigheden, vooral als er weinig aan wordt gedaan via instructie, oefening en leeskilometers maken, meenemen naar het mbo. Diverse onderzoekers hebben al gewezen op het belang van aandacht voor technisch lezen, óók in het mbo (Harms & Kalsbeek, 2013; Jansma et al., 2011).

Begrijpend lezen

Wie teksten goed begrijpt, is beter in staat om het onderwijs te volgen, opdrachten uit te voeren, beroepstaken uit te voeren, instructie op te volgen, maar kan ook buiten het onderwijs goed omgaan met geschreven taal. In de beroepsgerichte context is tekstbegrip bijvoorbeeld van groot belang om handleidingen, veiligheidsvoorschriften, verslagen en correspondentie met klanten en collega's te kunnen begrijpen.

Om de leesvaardigheid te verbeteren, is het centrale examen lezen ingesteld. Maar uit de resultaten blijkt dat de streefdoelen nog niet behaald worden en dat er grote verschillen zijn tussen studenten en tussen sectoren (in de sector Economie scoren studenten bijvoorbeeld gemiddeld hoger dan in de sector Zorg & Welzijn).

Het ontwikkelen van de vaardigheid in begrijpend lezen vraagt niet alleen om instructie in deelvaardigheden, zoals het toepassen van leesstrategieën, maar ook om ervaring met het lezen van teksten met een omvang van enkele pagina's. Het lezen van langere teksten is nodig om beter inzicht te krijgen in de tekststructuur en om te leren verbanden te leggen tussen tekstpassages die verder uit elkaar liggen (Houtveen & Van Steensel, 2022). Een complicerende factor hierbij is het beroepsgerichte karakter van het mbo. Anders dan bij de algemeen vormende opleidingen, zoals havo en vwo, staat taal in het mbo in het teken van het beroep. Dit betekent dat er vooral aandacht is voor functionele taaltaken, beknopt van omvang, vaak mondeling van karakter en sterk gericht op de beroepssituatie. Hierdoor krijgen studenten op veel opleidingen onvoldoende oefening in het lezen van langere teksten en ontwikkelen ze een beperkt niveau van begripsvaardigheid. Ze ervaren problemen

op momenten waarop ze toch te maken krijgen met langere teksten, bijvoorbeeld bij de algemene vakken of in situaties buiten school.

Woordenschat

Een adequate woordenschat is een voorwaarde om teksten te kunnen begrijpen. Om goed met teksten uit de voeten te kunnen, moeten jongeren ongeveer 17.000 Nederlandse woorden kennen. Op het vmbo en ook op het mbo zitten veel studenten (ver) onder dit niveau, wat het begrijpen van teksten bemoeilijkt. Want om een informatieve tekst echt goed te begrijpen, moet je 95% van de woorden in die tekst begrijpen (Schmitt et al., 2011).

De aandacht voor woordenschat richt zich in de beroepsgerichte vakken vaak op het leren kennen en gebruiken van vaktermen. Maar ook aandacht voor schooltaalwoorden is nodig. Dit zijn formelere, niet vakgebonden woorden die studenten nodig hebben om nieuwe informatie te kunnen verwerven en verwerken, zoals de woorden 'structuur', 'eventueel' en 'betreffen'. Een beperkte woordenschat belemmert studenten ook bij het schrijven van een rapportage of verslag en het voeren van een klantgesprek. Soms kennen studenten bijvoorbeeld te weinig woorden om een beleefd en zakelijk gesprek te voeren. Denk aan toekomstige pedagogisch medewerkers die met ouders moeten overleggen, luchtvaartmedewerkers die klanten te woord staan of zorgverleners voor wie goede communicatie met patiënten belangrijk is.

We zien hier dus uitdagingen die te maken hebben met zowel de omvang als de kwaliteit van de woordenschat. Voor studenten voor wie Nederlands een tweede taal is, is de uitdaging nog groter, omdat ze doorgaans minder gelegenheid hebben om ook buiten school terloops nieuwe Nederlandse woorden te verwerven en te gebruiken. Voor hen is gerichte aandacht op school voor de woordenschatontwikkeling onontbeerlijk (Onderwijskennis, 2024).

Taal in de opleiding

De wijze waarop het taalonderwijs is georganiseerd in het mbo, verschilt per instelling en soms ook per opleiding. Op de meeste roc's

bestaat er een duidelijke splitsing tussen de algemeen vormende vakken en de beroepsgerichte vakken. In het vak Nederlands, een algemeen vormend vak, werken studenten hard toe naar de exameneisen. Docenten van de beroepsgerichte vakken beschouwen taal vooral als een functionele vaardigheid nodig voor het uitvoeren van beroepstaken. Deze praktijk staat haaks op de bevindingen uit onderzoek dat het integreren van taalonderwijs in het vakonderwijs betere resultaten oplevert (Elbers, 2013; Inspectie, 2019).

De aandacht voor taal hangt dus grotendeels af van de aard van het beroep waarvoor de student wordt opgeleid. De taaleisen die met het beroep verbonden zijn, worden, naast de algemene eisen voor het vak Nederlands, beschreven in het kwalificatiedossier. In sommige opleidingen, zoals de kappersopleiding, is er vooral aandacht voor mondelinge taalvaardigheden. Het risico is dan dat studenten weinig lezen, omdat dit niet direct gevraagd wordt bij de beroepsuitoefening en dat ze, door gebrek aan oefening in lezen, steeds minder lees- en taalvaardig worden.

Om de taalvaardigheid van alle mbo-studenten te verbeteren, zijn naast het vak Nederlands diverse oplossingsrichtingen mogelijk. Ten eerste kan dat via relatief kleinschalige ingrepen, zoals het combineren van enkele vakken, bijvoorbeeld Nederlands en beroepspraktijkvorming, of Nederlands en burgerschap (zie het voorbeeld van Deltion in hoofdstuk 5). Ten tweede is dat het taalgericht vakonderwijs (TVO), waarbij docenten van alle vakken aandacht schenken aan de mogelijke problemen die mbo-studenten kunnen tegenkomen bij het lezen van teksten en het uitvoeren van instructies (Onderwijskennis, 2023). TVO vraagt om een verandering in de pedagogisch-didactische aanpak van het hele docententeam, aangestuurd en gefaciliteerd door het management. Dit onderwerp valt buiten het bestek van deze brochure.

Een derde oplossing is structurele aandacht voor leesbevordering in alle leerjaren. Deze oplossing vraagt vooral om een verandering in de schoolcultuur, waarbij de school lezen en leesplezier beschouwt als een vanzelfsprekend

onderdeel van het onderwijs en de omgang tussen studenten en docenten. Idealiter krijgen deze twee oplossingen beide een plaats in het taalbeleid van het roc.

Conclusie

We hebben hierboven gezien dat nog teveel mbo-studenten zich qua taalvaardigheid onvoldoende ontwikkelen. De maatregelen die roc's treffen om deze situatie te verbeteren zijn kennelijk niet effectief genoeg. Taalgericht vakonderwijs (TVO) en leesbevordering zijn onderdelen van het taalbeleid die kunnen leiden tot een effectievere praktijk.

In het volgende hoofdstuk presenteren we inzichten uit wetenschappelijk onderzoek die laten zien dat structurele aandacht voor lezen en leesplezier cruciale onderdelen van de taalontwikkeling bevorderen.

Steeds meer
studenten zijn
onvoldoende
taalvaardig

**CLIVE
CUSSLER**

DODENSCHIP

2

Effecten van lezen

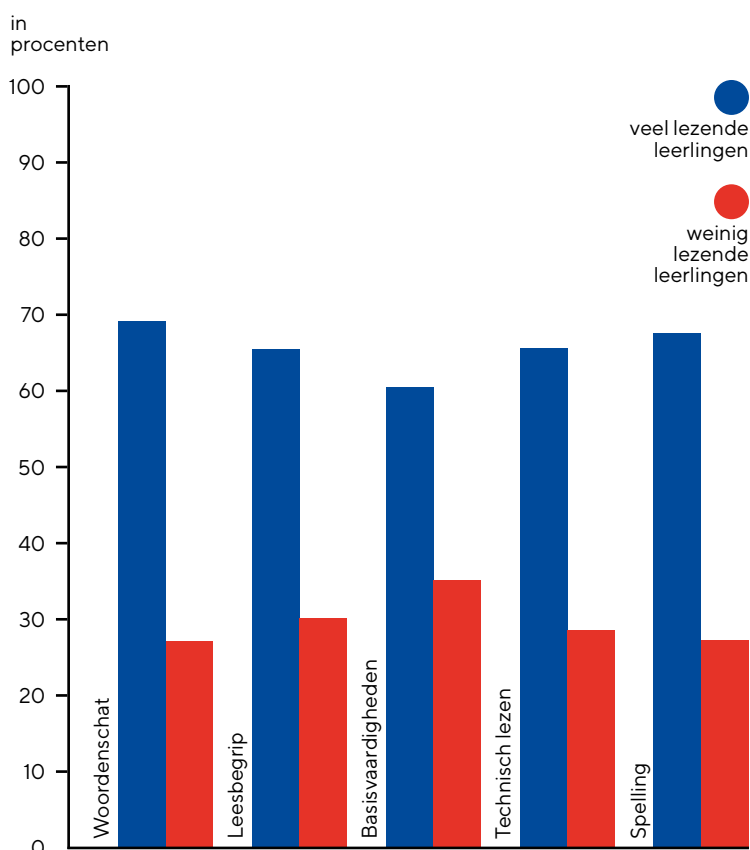
Welk wetenschappelijk bewijs bestaat er voor de positieve effecten van vrij lezen en vrijetijdslezen op de taalontwikkeling? We kijken naar inzichten uit Nederlands en buitenlands onderzoek en verbinden die met het Nederlandse mbo.

In zijn roman *Wees onzichtbaar* beschrijft Murat Isik hoe hoofdpersoon Metin Mutlu, een uit Turkije afkomstig kind dat worstelt met de Nederlandse taal, voor het eerst met zijn moeder naar de bibliotheek gaat om boeken te lenen: 'Al snel las ik vier boeken en een strip per week en had ik geen taalachterstand meer.' Dit is niet zomaar een fictieve anekdote, maar iets wat Isik zelf heeft meegemaakt, zoals hij vertelt in een interview in *Het Parool*: '[Ik] liep als zesjarige achter met lezen, maar doordat ik elke week de bieb bezocht en vier boeken per week las, verbeterde niet alleen mijn leesvaardigheid, maar ook mijn taalniveau enorm in korte tijd' (Ockhuysen, 2019). Wat Metin en Isik vertellen over de effecten van lezen in de vrije tijd, wordt ondersteund door wetenschappelijk onderzoek.

Een gezaghebbend wetenschappelijk onderzoek naar dit onderwerp is dat van Suzanne Mol en Adriana Bus (Mol & Bus, 2011). Deze Leidse onderzoekers analyseerden 85 internationale studies naar voorlezen, vrijetijdslezen en taalontwikkeling bij in totaal 6.636 kinderen en jongeren in de leeftijd van 2 tot 22 jaar. Door deze studies naast elkaar te leggen konden Mol en Bus een beeld samenstellen van de bijdrage

Grafiek 1 Verskil in kans (in %) op tenminste gemiddelde vorderingen in taal- en leesvaardigheid voor veel versus weinig lezende leerlingen (6-18 jaar).

De resultaten voor jongeren in het hoger onderwijs, gemiddeld 21 jaar oud, laten een vergelijkbaar beeld zien

Bron: Mol & Bus (2011)

van voorlezen en vrijetijdslezen aan de taalontwikkeling over de gehele periode van voor-school tot hoger onderwijs. Ze concluderen dat kinderen en jongeren die veel lezen in hun vrije tijd, hoger scoren dan niet-lezende leeftijdsgenoten op toetsen voor woordenschat, tekstbegrip, basisvaardigheden van lezen (zoals alfabetkennis en fonologisch bewustzijn), technisch lezen en spelling. Suzanne Mol publiceerde in 2022 een update van het onderzoek, waarvan de resultaten globaal hetzelfde beeld laten zien (Mol, 2022).

Het bijzondere is dat de effecten van lezen zich tegelijkertijd voordoen. Met andere woorden, lezen heeft een integraal effect op de taalontwikkeling, waarvan diverse taaldomeinen tegelijkertijd profiteren (Broekhof, 2016). Kom daar maar eens om bij een taalmethode. Het effect van lezen is duidelijk zichtbaar op alle leeftijden. Hieronder kijken we wat preciezer naar de effecten op de meest essentiële taaldomeinen voor roc-studenten: technisch lezen, begrijpend lezen en woordenschat.

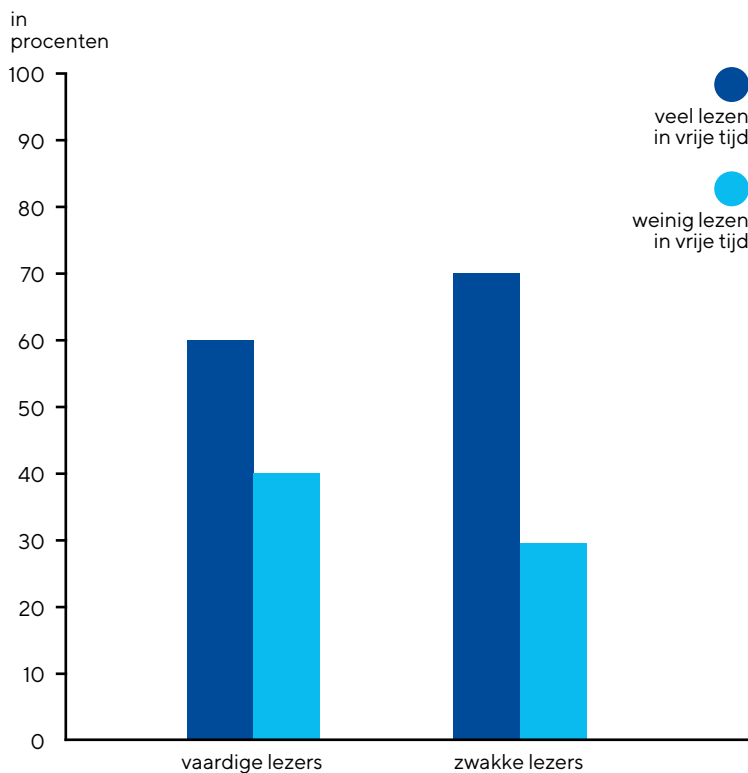
Effecten op technisch lezen

Grafiek 1 hiernaast laat zien dat jongeren die veel lezen in hun vrije tijd, 70% kans hebben om hoog of gemiddeld te scoren op een toets voor technisch lezen, terwijl dat bij jongeren die weinig lezen in de vrije tijd slechts 30% is. Dit is als volgt te verklaren. Technisch lezen is een vaardigheid die het moet hebben van oefenen en het lezen van een boek is feitelijk een oefening in technisch lezen. Extra interessant is dat Mol en Bus concluderen dat zwakke lezers nog meer profijt hebben van vrijetijdslezen dan goede lezers (zie grafiek 2, pagina 15). De reden hiervoor is dat er bij zwakke lezers meer winst te behalen valt op de basisvaardigheden die voorwaardelijk zijn voor technisch lezen. De onderzoekers benadrukken dan ook: 'Voor zwakke lezers lijkt het vrijetijdslezen essentiëler voor het uitbreiden van hun basisvaardigheden dan voor vaardige lezers... Zonder extra leeservaringen gaat deze groep steeds verder achterlopen.'

Effecten op tekstbegrip

Uit grafiek 1 blijkt dat jongeren die veel lezen ook bij begrijpend lezen bijna 40% meer kans

Grafiek 2 Zwakke lezers die veel lezen in de vrije tijd gaan meer vooruit in basisvaardigheden dan vaardige lezers

Bron: Mol & Bus (2011)

maken om gemiddeld of hoog te scoren dan jongeren die weinig lezen.

Ook dit is goed te verklaren. Jongeren die voor hun plezier lezen in de vrije tijd, doen vanzelf hun best om het verhaal te begrijpen. Dat levert viervoudige winst op. Ten eerste zetten deze vrijetijdslezers strategieën voor het begrijpen van de tekst op een authentieke, niet-schoolse wijze in. Ten tweede oefenen ze zich in het lezen van langere teksten – precies datgene waar jongeren in het mbo weinig oefening in krijgen. Ten derde breiden ze al lezend hun woordenschat uit en die is mede bepalend voor tekstbegrip (zie ook hieronder). En ten slotte verwerven ze door boeken te lezen kennis van de wereld – een andere belangrijke voorspeller van succes in tekstbegrip (Houtveen & Van Steensel, 2022).

Tabel 1 Leesduur en -volume

Aantal minuten lezen per dag	Aantal gelezen woorden per jaar
65,0	4.358.000
21,1	1.823.000
14,2	1.146.000
9,6	622.000
6,5	432.000
4,6	282.000
3,2	200.000
1,3	106.000
0,7	21.000
0,1	8.000
0,0	0

Bron: Cunningham & Stanovich (1998)

Effecten op woordenschat

Jongeren die veel lezen in hun vrije tijd, hebben ook bijna 40% meer kans om gemiddeld of hoger te scoren op toetsen voor woordenschat dan leeftijdsgenoten die weinig lezen in de vrije tijd (zie grafiek 1). Lezers hebben kennelijk een (veel) grotere woordenschat dan niet-lezers.

Dit verschil is als volgt te verklaren. Wie ongeveer een kwartier per dag leest, leest ongeveer een miljoen woorden per jaar (zie tabel 1 op pagina 15). Onderzoekers hebben dit gegeven gekoppeld aan de kans om tijdens het lezen onbekende woorden tegen te komen en aan het aantal keren dat je nieuwe woorden moet tegenkomen om ze te onthouden. Ze schatten in dat mensen die een kwartier per dag lezen duizend nieuwe woorden per jaar kunnen verwerven. Een bijkomend voordeel voor de woordenschat is dat tijdens het lezen de kennis van (deels) bekende woorden wordt geconsolideerd en verdiept.

Tabel 2 Laagfrequente woorden per 1.000

Geschreven teksten

Abstracts van wetenschappelijke artikelen	128.0
Kranten	68.3
Populaire tijdschriften	65.7
Boeken voor volwassenen	52.7
Strips	53.5
Jeugdboeken	30.9
Prentenboeken	16.3

Televisie

Populaire shows voor volwassenen	22.7
Populaire shows voor kinderen	20.2
Tekenfilms	30.8
Sesamstraat	2.0

Gesprekken met volwassenen

Getuigenverklaringen	28.4
Hooggeschoolden tegen vrienden en echtgenoten	17.3

Bron: Cunningham & Stanovich (1998)

Woordenschatinstructie

We gaan nog iets dieper op de woordenschat in, omdat woorden zo belangrijk zijn voor het begrip van taal. Wie zich op vakantie niet goed kan redden in het buitenland, raadpleegt een vertaalapp, geen grammarboek of spellinggids. Woorden zijn immers de dragers van de taal. Vandaar dat woordenschatstimulering vaak een prominente plaats inneemt in het taalbeleid van scholen met leerlingen met een taalachterstand.

Sommige roc's maken werk van intentionele woordenschatstimulering (woordenschatinstructie), waarbij docenten woorden van lijsten en geselecteerde woorden uit vaklessen systematisch onderwijzen. Dit is nodig, maar het is niet voldoende. Met een gerichte instructie bij 4 woorden per dag is de jaarlijkse opbrengst 800 woorden, althans als het voor studenten allemaal echt nieuwe woorden zijn die ze ook allemaal onthouden. Volgens sommige onderzoekers ligt de maximale opbrengst voor gerichte woordenschatinstructie dan ook lager, rond de 500 woorden per jaar (Stahl, 1999). Voor jongeren met een kleine woordenschat is dat onvoldoende om de achterstand in te lopen.

Om te zorgen dat de woordenschat sneller groeit, is lezen in de vrije tijd de beste aanvullende aanpak. Vrijtijdslezen is een vorm van incidentele woordenschatstimulering – terloops nieuwe woorden leren terwijl je leest over een interessant onderwerp. We zagen het bewijs hiervoor in het onderzoek van Mol en Bus.

Maakt het dan ook nog uit wát je leest? Of is het inderdaad waar wat je vaak hoort zeggen: 'Als ze maar lezen, het maakt niet uit wat'? Het antwoord op deze vraag is eenduidig: het maakt wel degelijk uit wat je leest. Dat is ook gemakkelijk te beargumenteren. Van een te makkelijke tekst valt weinig te leren, van een te moeilijke tekst evenmin. En als je iedere dag leest, maar je leest niets anders dan bijvoorbeeld voetbalbladen, dan leer je heel wat voetbaltermen, maar na verloop van tijd komt daar niets meer bij en de geleerde woorden zijn voor het leren op school niet erg relevant. Om winst te boeken met woordenschat moet een tekst dus wel

nieuwe woorden bevatten, maar niet te veel. En hij moet redelijk passen bij het leesniveau van de lezer.

Laagfrequente woorden

Beheersing van de basiswoordenschat (de 6.000 meest voorkomende oftewel hoogfrequente woorden in de Nederlandse taal) is noodzakelijk om eenvoudige teksten te kunnen lezen. Deze basiswoordenschat verwerven leerlingen in de loop van de basisschool. Daarna komt het erop aan dat ze ook woorden die minder vaak voorkomen (laagfrequente woorden) toevoegen aan hun woordenschat. Alleen dan kunnen leerlingen ook de minder eenvoudige teksten lezen waarmee zij in de loop van hun schoolloopbaan te maken krijgen. Dat kunnen algemene woorden en uitdrukkingen zijn ('actualiteit', 'op het oog hebben'), vaktaalwoorden ('filteren', 'factuur', 'peristaltisch'), woorden bij een specifiek onderwerp ('gappen', 'bajes', 'vingervlug') en schooltaalwoorden ('onderbouwen', 'specifiek', 'factor').

Wat zijn goede bronnen om laagfrequente woorden tegen te komen? Om te beginnen natuurlijk de vakteksten die de studenten op school krijgen. Die zitten boordevol laagfrequente vaktaal- en schooltaalwoorden. Maar er zijn ook andere goede bronnen die bij het vrij lezen te gebruiken zijn. Tabel 2 (op pagina 16) laat zien dat bijvoorbeeld ook kranten en tijdschriften uitstekende bronnen zijn voor laagfrequente woorden. Een bijkomend voordeel van deze media is dat ze actuele informatie bevatten, wat weer goed is voor het uitbreiden van de kennis van de wereld. Ook strips en (jeugd)boeken zijn goede bronnen voor uitbreiding van woordenschat en kennis van de wereld.

Interessant is om te zien dat zelfs in gesprekken tussen hoogopgeleiden weinig laagfrequente woorden voorkomen. Studenten hebben dus meer kans om hun woordenschat uit te breiden door te lezen dan door te luisteren.

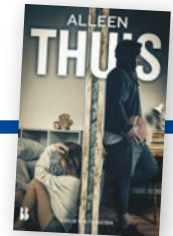
Spiraal van lezen en leesvaardigheid

Docenten vragen weleens of de hierboven beschreven relatie tussen vrijetijdslezen en taalontwikkeling niet eigenlijk andersom loopt.

Ik kijk naar mijn moeder om haar vertrouwde lach te ontwaren, maar die zie ik niet.

N. is een van de eerste mensen die ik leerde volledig te vertrouwen. Ik kan haar altijd bellen, altijd een beroep op haar doen.

Carlie van Tongeren, *Alleen thuis*. Blossom Books, 2024.

Is het niet gewoon zo dat goede lezers meer gaan lezen? Maar dat is maar de helft van het verhaal. Mol en Bus stellen dat er sprake is van een wederkerig en herhalend effect, dat ze 'de spiraal van lezen en leesvaardigheid' noemen. Wie vaker leest, wordt beter in lezen, krijgt er meer plezier in, gaat meer lezen en wordt er nog beter in, enzovoort. Als kinderen al op jonge leeftijd plezier beleven aan (voor)lezen, is de kans groter dat deze spiraal in werking treedt. De effecten hiervan cumuleren met elk volgend levensjaar.

Uit recenter onderzoek blijkt dat de relatie voor alle leeftijdsfasen inderdaad wederkerig is, maar dat bij beginnende lezers de leesvaardigheid een sterkere invloed heeft op de leesmotivatie dan andersom. Zodra het lezen vlot en vloeiend verloopt, is het vooral de leesmotivatie die de leesvaardigheid verder aanjaagt (Torppa et al., 2020; Toste et al., 2020).

De vraag is vervolgens of jongeren die nooit veel plezier aan lezen hebben beleefd, bijvoorbeeld omdat ze niet goed zijn in lezen, toch nog voor lezen te motiveren zijn. Dat is mogelijk, zo blijkt uit onderzoek (Van Steensel et al., 2018) en uit de voorbeelden elders in deze brochure. En dat betekent dat ook deze studenten taalvaardiger kunnen worden door voor hun plezier te lezen.

Organiseer gesprekken en interacties rond teksten om diep lezen te stimuleren

Vrijtijdslezen en vrij lezen

Een belangrijk punt bij het onderzoek van Mol en Bus is dat de verbanden tussen lezen en taalontwikkeling gaan over het vrijetijdslezen en niet over het lezen op school. Lezen in de vrije tijd vindt in de regel geheel vrijwillig plaats. We spreken dan van 'autonome' motivatie (Vansteenkiste et al., 2007). Je kunt je afvragen of van het lezen op school, dat doorgaans een verplicht karakter heeft, dezelfde effecten te verwachten zijn.

Onderzoek in het basisonderwijs laat zien dat het vooral de gemotiveerde lezers zijn die profiteren van vrij lezen. Op niet-lezers is het effect zelfs averechts (Van der Sande et al., 2019). Maar uit een recente meta-analyse blijkt dat vrij lezen op school, waarbij leerlingen meerdere keren per week ten minste een kwartier in een zelfgekozen boek lezen, een gunstig effect heeft, vooral op de leesvaardigheid en de leesattitude (Bus et al., 2024). Ook het praktijkvoorbeeld van het Deltion College (hoofdstuk 5) bevestigt dat vrij lezen een positief effect kan hebben op de studenten. Extra interessant aan de meta-analyse is dat de resultaten suggereren dat lezen op school, via de leesattitude, het lezen buiten school kan stimuleren. En als dat lukt, kunnen we dezelfde effecten verwachten als bij het vrijetijdslezen, want dan treedt de autonome leesmotivatie in werking. In het volgende hoofdstuk, 'Werken aan leesmotivatie', komen we terug op vrij lezen in de klas.

Tweedetaalverwerwers

Voor een deel van de mbo-studenten is Nederlands niet de moedertaal. Geldt het bovengstaande ook voor hen? Met andere woorden: verbetert het lezen in de ene taal in de vrije tijd ook de beheersing van een andere taal? Dat blijkt inderdaad het geval te zijn. Een Duitse onderzoeksgroep onder leiding van Jennifer Meyer voerde een studie uit onder bijna 2000 jongeren met Duits als moedertaal (gemiddeld 17 jaar oud) in 82 bovenbouwklassen op 21 middelbare scholen (Meyer et al., 2023). Ze keken naar de relatie tussen enerzijds het lezen van Engels (boeken, kranten, tijdschriften) en luisteren naar Engels (luisterboeken, radio) in de vrije tijd en anderzijds de lees- en luistervaardig-

heid in en de motivatie voor deze taal. De onderzoekers stelden vast dat leerlingen die meer Engels lezen in hun vrije tijd, beter waren in begrijpend lezen en luisteren in het Engels en hierin ook hogere cijfers haalden op school. Voor de luisteractiviteiten vonden ze dit effect niet. Wie meer las, had ook een positiever zelfbeeld van de eigen taalvaardigheid in en een grotere intrinsieke motivatie voor Engels. Dit patroon zagen ze ook bij de luisteractiviteiten. Het effect van het vrijetijdslezen in het Duitse onderzoek is mogelijk te verklaren door het rijke en authentieke karakter van de Engelse taal die jongeren in hun vrije tijd tegenkomen. Bovendien impliceert de informele setting van de vrije tijd dat het taalgebruik voor hen betekenisvol en interessant is. Anders zouden ze er immers niet voor kiezen in hun vrije tijd. Dergelijke taal en omstandigheden stimuleren de cognitieve betrokkenheid die belangrijk is voor het leren van een tweede taal. Dat het leereffect bij luisteren uitbleef, schrijven de onderzoekers toe aan het beroep dat lezen doet op de aandacht van de leerling. Bij het luisteren naar een tekst kunnen jongeren gemakkelijker tegelijkertijd iets anders doen, waardoor ze minder aandacht hebben voor de tekst.

Mbo-studenten lijken zich soms bewust van de kracht die lezen in de vrije tijd kan hebben voor de taalontwikkeling, in de eerste en de tweede taal. Dat blijkt uit interviews met mbo-studenten over lezen, leesonderwijs en leesplezier (Broekhof et al., 2019). Een 18-jarige mbo-studente zegt bijvoorbeeld: 'De laatste drie jaar heb ik alleen Turkse boeken gelezen, omdat ik goed Turks wilde leren. Ik kon niet goed Turks spreken, boeken lezen helpt daarbij. Nu spreek ik vloeiend Turks.' Een andere 18-jarige mbo-studente zegt: 'Ik ben in Suriname geboren en mijn Nederlands was niet goed. Door boeken te lezen heb ik de taal geleerd.' Al eerder concludeerde de Amerikaanse onderzoeker Stephen Krashen in zijn publicatie *Free Voluntary Reading* (2011), op basis van diverse onderzoeken, dat vrij lezen op school een positief effect heeft op de taalontwikkeling, ook in een tweede taal. Goed nieuws dus voor die jongeren voor wie Nederlands niet de moedertaal is: je kunt leesvaardiger worden door Nederlandse

boeken, kranten en tijdschriften te lezen. Volgens Krashen laten scholen die weinig ruimte geven aan vrij lezen in hun onderwijsprogramma, zelfs enorme kansen liggen voor het stimuleren van de taalontwikkeling, juist ook bij tweedetaalverwervers.

Goed lezen

Om profijt te hebben van lezen, moet studenten goed lezen. Maar wat is dat eigenlijk, goed lezen? Correct lezen? Lezen met begrip? Belevend lezen? Lezen op referentieniveau 2F? Je zou kunnen stellen dat een goed leesniveau het niveau is dat ten minste deelname aan het betreffende onderwijsniveau mogelijk maakt.

We hebben al gezien dat een deel van de studenten onvoldoende taalvaardig is om goed met schoolteksten uit de voeten te kunnen. Uit PISA-onderzoek blijkt dat dit geldt voor een derde van de 15-jarigen in Nederland (Meelissen et al., 2023). Deze jongeren zijn feitelijk laaggeletterd en bevinden zich vooral in het vmbo, vanwaar velen de overstap zullen maken naar het mbo. Daar slaagt 15% van de mbo-2 studenten en 7% van de mbo-3 studenten er niet in om voor taal het vereiste referentieniveau 2F te behalen. Op mbo-4 niveau haalt 34% niet het vereiste taalniveau 3F (Inspectie, 2024b).

Scholen die weinig ruimte geven aan vrij lezen in hun onderwijsprogramma laten enorme kansen liggen voor taalstimulering, juist ook bij tweedetaalverwervers

Leerlingen die in hun vrije tijd veel lezen scoren beter op taaltoetsen dan andere leerlingen. De relatie tussen vrijetijdslezen en taalvaardigheid blijft aanwezig tot in de volwassenheid.

Diep lezen

Goed lezen kan ook gaan over de manier van lezen, los van het leesniveau. De Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur wijzen in hun gezamenlijke adviesrapport *LEES!* op het belang van 'diep lezen'. De auteurs omschrijven dit als 'voor een langere tijd geconcentreerd lezen, waarbij de samenhang en betekenis van een tekst worden ervaren'. Deze manier van lezen komt volgens de auteurs steeds minder voor, maar is volgens hen en ook volgens leesonderzoekers wel nodig om van mensen goede en gemotiveerde lezers te maken: goed lezen is diep lezen.

De Amerikaanse wetenschapper Maryanne Wolf verbindt diep lezen ook met de ontwikkeling van empathie, analytische en kritische vaardigheden en kennis. Diep lezen leidt dus tot opbrengsten voor de taalontwikkeling, de cognitieve ontwikkeling en de persoonsontwikkeling. Maar, waarschuwt Wolf, 'de ontwikkeling van diep lezen duurt jaren' (Wolf, 2018, p. 38). Om aan diep lezen toe te komen moet het technisch lezen onder de knie zijn en moet de lezer gemotiveerd zijn om zich te verdiepen in de tekst.

Diep lezen is lezen zonder haast en met aandacht. 'Aandacht is het nieuwe goud. Aandacht bepaalt of je wel of niet gericht leert,' zegt hoogleraar Margriet Sitskoorn in een interview met *Didactief* (Ros, 2019). Studenten zullen zich het diepe lezen niet altijd vanzelf eigen maken. Docenten doen er daarom goed aan om dit uit te leggen en te zorgen voor de juiste condities voor diep lezen in de klas. Christie Wessel-Powell en haar collega's (2020) geven hiervoor een aantal tips:

- Rooster diep lezen in op een goed moment en markeer het begin en de afsluiting op een betekenisvolle manier.
- Creëer in de klas een virtuele of fysieke plek, waar studenten de emoties die boeken oproepen kunnen delen.
- Zorg voor een ritueel en een plek die de leestijd duidelijk markeren als iets anders dan lestijd.
- Organiseer gesprekken en interacties rond teksten.
- Zorg dat er voldoende te kiezen valt en laat zien hoe je zelf keuzes maakt bij lezen.

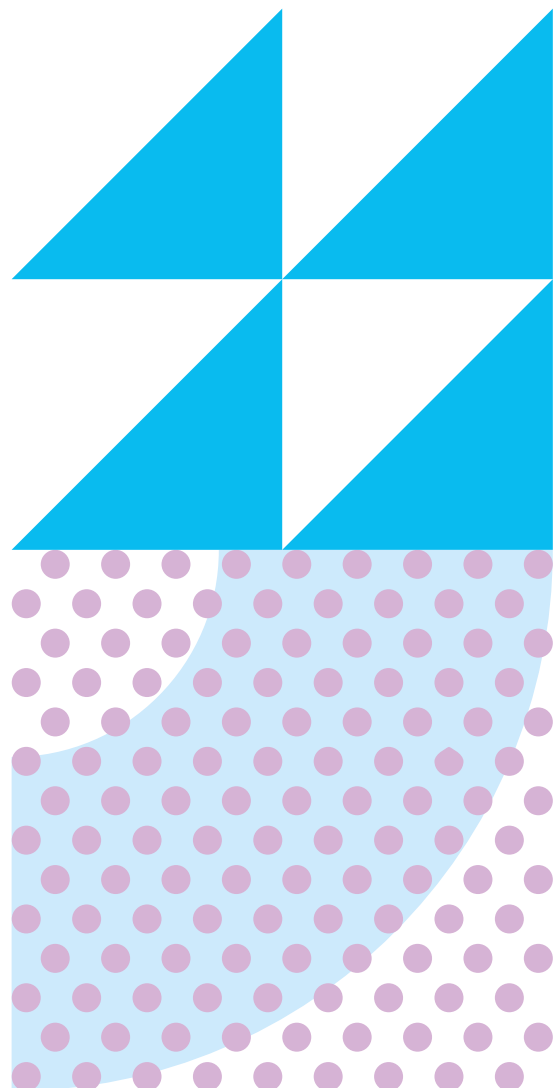

Digitaal lezen

Er is de laatste jaren steeds meer onderzoek gedaan naar digitaal lezen. Uit studies waarin het lezen van een scherm wordt vergeleken met het lezen van papier, komt naar voren dat schermlezers minder van de tekst begrijpen dan degenen die van papier lezen. Zo blijkt uit een meta-analyse van 33 studies uit 2019 door Virginia Clinton van de Universiteit van North-Dakota dat het lezen van papier tot beter tekstbegrip leidt dan het lezen van een scherm, al zijn de verschillen niet groot.

In oudere studies wordt 'schermlezen' veelal opgevat als lezen van een computerscherm. Maar recent onderzoek laat zien dat het type scherm er niet toe doet. Een onderzoeksgroep onder leiding van Ladislao Salmerón publiceerde in 2024 een analyse van studies waarin het lezen van papier werd vergeleken met het lezen van 'handheld devices', zoals telefoons en tablets. Ook uit deze meta-analyse bleek dat de schermlezers het aflegden tegen de lezers van papieren teksten. Dat het lezen van een scherm minder effectief is, komt wellicht omdat schermlezers worden afgeleid door andere functies van het apparaat, zoals sociale media. Ook lezen schermlezer sneller en oppervlakkiger, zoals onder meer blijkt uit hersenonderzoek (Froud et al., 2023).

Dit zogeheten 'screen inferiority effect' geldt overigens niet voor het lezen van verhalende teksten. Onderzoeker Niels Bakker stelde dit vast voor het gebruik van e-readers (Bakker, 2024). En een Weense onderzoeksgroep onder leiding van Annika Schwabe analyseerde 32 studies naar het effect van het medium (scherm of papier) op het verhaalbegrip. Hieruit blijkt dat het bij verhalende teksten eigenlijk niet uitmaakt voor het verhaalbegrip of je leest van scherm of van papier. Volgens de onderzoekers 'compenseert' het type tekst waarschijnlijk voor de mogelijke negatieve effecten van het schermlezen. Een mogelijke verklaring die de onderzoekers hiervoor geven, is dat het lezen van verhalende teksten minder belastend is voor het werkgeheugen, waardoor er meer hersencapaciteit beschikbaar blijft om de nadelen van het schermlezen te compenseren. Een andere mogelijke verklaring is dat het lezen van een verhaal een andere 'mindset' oproept, waardoor de lezer meer aandachtig leest, ongeacht het medium.

3

Werken aan leesmotivatie

Hoe kun je studenten motiveren om te lezen? Volgens de zelfdeterminatietheorie hebben alle mensen dezelfde drie psychologische basisbehoeften om gemotiveerd actief te zijn: autonomie, competentie en relatie. Deze theorie is ook op leesmotivatie van toepassing.

Een belangrijke vraag die we nog moeten beantwoorden luidt: kunnen we studenten zover krijgen om gemotiveerd met teksten aan de slag te gaan? Deze vraag kunnen we met een volmondig 'ja' beantwoorden. Een onderzoeksgroep onder leiding van Roel van Steensel maakte een analyse van 88 wetenschappelijke studies naar de effecten van maatregelen die de leesmotivatie bevorderen. De conclusie in hun eindrapport *Effecten van leesmotivatie-interventies* (2018) is glashelder: 'De positieve overall effecten bevestigen de veronderstelling dat de leesmotivatie van leerlingen effectief gestimuleerd kan worden met behulp van (onderwijs)interventies en ondersteunen de aanname dat leesmotivatie bijdraagt aan de leesontwikkeling van leerlingen'. Let wel, het gaat hier om maatregelen die de intrinsieke motivatie bevorderen. De onderzoekers constateren dat het stimuleren van de extrinsieke motivatie, bijvoorbeeld door leerlingen te belonen, averechts werkt.

Docenten kunnen dus verschil maken als het gaat om leesmotivatie en leesprestaties. Dit concluderen ook de PISA-onderzoekers (OECD, 2019), die op basis van gegevens van 43 OESO-landen vaststellen dat de leerlingen met meer plezier lezen en beter lezen als leraren meer ondersteuning bieden en de leesmotivatie stimuleren.

Rol van de docent

Wat kunnen docenten nu precies doen om de leesmotivatie te bevorderen? Het zal niet volstaan om studenten te zeggen dat ze beter meer kunnen lezen, omdat hun taalvaardigheid niet op niveau is. Uit gegevens van de Monitor

de Bibliotheek op school mbo blijkt namelijk steeds weer dat studenten de neiging hebben om hun taalvaardigheid te overschatten. Docenten moeten lezen dus gewoon aantrekkelijk zien te maken. Hoe dat kan? Van Steensel noemt als belangrijkste motiverende elementen van succesvolle interventies: aansluiten bij de interesse van leerlingen, autonomie stimuleren, sociale motivatie prikkelen (bijvoorbeeld door studenten te laten samenwerken), het gevoel van competentie bevorderen en doelen stellen. Effectieve interventies hebben bovendien een duidelijke theoretische basis. Een van de theorieën waarin de effectieve elementen uit de analyse zijn opgenomen, is de zogenoemde zelfdeterminatietheorie (Deci & Ryan, 2000). Hieronder beschrijven we welke aanknopingspunten deze theorie biedt voor de onderwijspraktijk op het mbo.

Volgens de zelfdeterminatietheorie hebben alle mensen dezelfde drie psychologische basisbehoeften om gemotiveerd actief te zijn: autonomie (het gevoel zelf keuzes te kunnen maken in je gedrag), competentie (vertrouwen hebben in je eigen kunnen) en relatie (je verbonden voelen met anderen). Deze theorie is ook op leesmotivatie van toepassing. Zo hebben Vlaamse onderzoekers vastgesteld dat waar docenten daadwerkelijk tegemoetkomen aan deze behoeften, leerlingen gemotiveerder zijn om te lezen (De Naeghel et al., 2014). Docenten kunnen als volgt inspelen op de basisbehoeften om de leesmotivatie te bevorderen:

Autonomie:

- Bied studenten keuze uit de verschillende (soorten) boeken en verwerkingsvormen.
- Neem vrij lezen op in het lesprogramma.
- Eis niet dat studenten hun boek uitlezen.
- Bespreek de persoonlijke invulling van leesgewoontes en leesroutines in de vrije tijd.
- Stimuleer zelfstandig bezoek aan de mediatheek en de Bibliotheek.
- Leg uit wat lezen voor studenten kan opleveren
- Laat studenten kennismaken met digitale bronnen voor het vrijetijdslezen (zoals de websites onlinebibliotheek.nl, jeugdbibliotheek.nl, boekenzoeker.be).

Competentie:

- Signaleer problemen met technisch lezen en pak ze aan.
- Bied ondersteuning en tips bij het zoeken van geschikte boeken.
- Formuleer verwachtingen en bied en structuur bij verwerkingsvormen.
- Geef opbouwende feedback.
- Doe boekgesprekken voor.
- Bied uitdagende teksten aan (ook via voorlezen).
- Zorg voor specifiek aanbod voor zwakke lezers.
- Laat studenten de waarde van lezen ervaren door het te verbinden met vakinhoud.

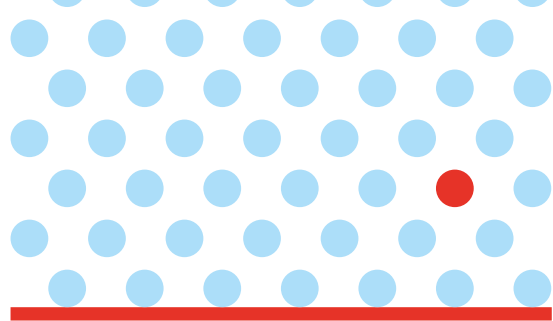
Relatie:

- Toon authentieke interesse in de leesvoorkeuren en het leesgedrag van studenten.
- Wees een rolmodel en vertel over je eigen leesgewoontes en de boeken die je leest.
- Geef extra aandacht aan ongemotiveerde lezers in een persoonlijk gesprek.
- Laat studenten elkaar boekentips geven.
- Laat studenten samenwerken bij verwerkingsvormen.

Inzichten uit motivatieonderzoek wijzen er overigens op dat motivatie niet alleen een kwestie is van 'intrinsiek' (voor het eigen plezier) versus 'extrinsiek' (omwille van een beloning). Er bestaat ook motivatie die extrinsiek van oorsprong is, maar die iemand zich zozeer eigen

'De belangrijkste vraag die je jezelf kunt stellen bij iedere leesactiviteit is of die activiteit bijdraagt aan een leven lang leesplezier'

- Hugh Calkins

maakt, dat het voelt als een eigen keuze die verbonden is met de eigen persoonlijke waarden (Vansteenkiste et al., 2007). In de context van lezen en leesplezier betekent dat bijvoorbeeld dat studenten meer gaan lezen, omdat ze het belangrijk vinden voor hun examen en hun vervolgopleiding. Als ze een dergelijke motivatie internaliseren, voelt dit als een eigen keuze, die van lezen een waardevolle, vrijwillige ervaring maakt.

Het juiste boek vinden

Onder mbo-studenten is er een minderheid die graag leest. Er zijn vooral veel 'boektwijfelaars', die slechts af en toe een boek lezen, en veel 'boekmijders', die nooit lezen omdat ze er een hekel aan hebben (Stalpers, 2020). Jongeren noemen diverse oorzaken waarom ze weinig lezen voor hun plezier: de beperkte toegang tot boeken, oninteressant boekenaanbod, het negatieve imago van lezen, negatieve leeservaringen op school (lezen als verplichting), negatieve emoties bij lezen (zoals verveling, frustratie, teleurstelling) en tijdgebrek door concurrerende activiteiten (Webber et al., 2023).

Des te opvallender is het dat veel jongeren, ook degenen die beweren gewoonlijk niet van lezen te houden, in gesprekken zeggen dat lezen wel leuk is 'als het een goed boek is' (Broekhof et al., 2019). Kennelijk hangt er veel van af of jongeren het juiste boek weten te vinden.

Uit de gegevens van de Monitor de Bibliotheek op school mbo 2024-2025 blijkt dat de helft van de mbo-studenten het boekenaanbod op school niet aantrekkelijk vindt. Scholen die werken met de aanpak van de Bibliotheek op school kunnen de collectie aantrekkelijker maken door deze aan te passen aan de leesvoorkeuren van studenten zoals die uit de Monitor naar voren komen. Maar dan nog zullen er boekmijders blijven die niet tot lezen komen. Die studenten hebben alleen baat bij een individuele benadering. De docent heeft daarbij niet alleen aandacht voor de persoonlijke interesses van de student, maar ook voor de specifieke belemmeringen die het lezen in de weg staan. Daarmee sluit deze aanpak aan bij de principes van de zelfdeterminatietheorie.

Als docent heb je invloed op de leesmotivatie van je studenten

Vrij lezen

We staan hier even stil bij vrij lezen als mogelijke leesbevorderende activiteit in de klas. Uit het vorige hoofdstuk en uit het voorbeeld van het Deltion College (hoofdstuk 5) wordt duidelijk dat vrij lezen in de klas een positieve uitwerking kan hebben op de leesattitude van mbo-studenten. Wel lijkt het erop, zoals het onderzoek van Mol en Bus (2011) laat zien, dat de grote winst voor de taalontwikkeling vooral komt van lezen in de vrije tijd. Dit pleit ervoor om bij het lezen op school studenten veel gelegenheid te bieden om kennis te maken met geschikte boeken en ervoor te zorgen dat studenten de boeken van hun keuze kunnen lenen, om ze ook thuis te kunnen lezen.

Een onderzoeksgroep van de Erasmus Universiteit Rotterdam (Merke, 2022) voerde een meta-analyse uit van studies naar de effecten van vrij lezen in het basis- en voortgezet onderwijs. Soortgelijk onderzoek is in het mbo nog niet uitgevoerd, maar de conclusies kunnen mbo-docenten die met vrij lezen aan de slag willen, wellicht richting bieden. De belangrijkste conclusie van de Rotterdamse onderzoekers was dat het zin heeft om de keuze van het boekenaanbod af te bakenen om te voorkomen dat leerlingen iets kiezen dat nadien niet geschikt blijkt te zijn en zo gefrustreerd raken. Uit de ervaringen van scholen en de inzichten uit onderzoek kunnen we vijf adviezen afleiden voor het organiseren van effectief vrij lezen:

- Richt het vrij lezen op het ontwikkelen van een positieve leesattitude bij studenten, zodat ze buiten school, uit vrije wil, meer gaan lezen in hun vrije tijd.
- Zorg ervoor dat studenten de boeken die zij op school lezen, mee mogen nemen naar huis.

- Geef aandacht aan de niet-lezers: help hen om toch iets te vinden dat ze met plezier kunnen lezen.
- Help zwakke lezers om boeken te vinden die aansluiten bij hun leesniveau: niet te moeilijk, maar wel met voldoende uitdaging. Zwakke lezers kiezen nogal eens boeken boven hun niveau, wat leidt tot frustratie. Beperk daarom voor hen de keuze.
- Gebruik verschillende werkvormen tijdens en rond het vrij lezen, zoals stillezen, voorlezen en praten over boeken. De '25 werkvormen leesbevordering' (te vinden op pro.debibliotheekopschool.nl) zijn geschikt voor vmbo en mbo.

Extra aandacht voor jongens

In een artikel met de veelzeggende titel 'Why Jane likes to read and John does not' gaan onderzoekers Margriet van Hek en Gerbert Kraaykamp van de Radboud Universiteit in op de vraag hoe ouders en school de leesmotivatie van jongens en meisjes stimuleren. Dat meisjes

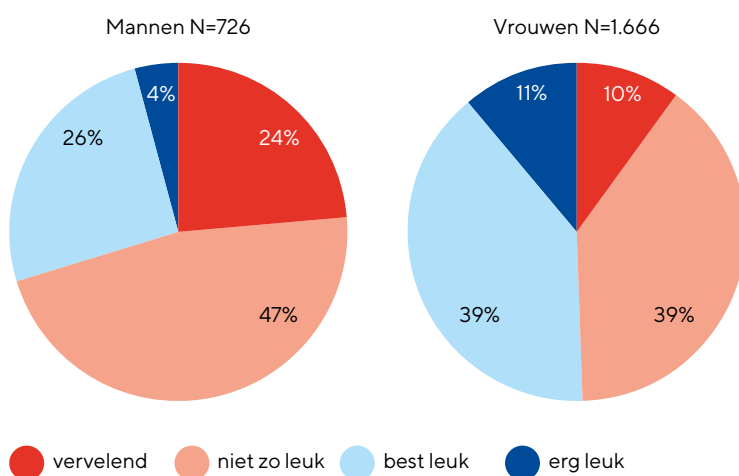
gemotiveerder zijn om te lezen dan jongens, kan ernstige consequenties hebben, stellen ze. Jongens blijven achter bij meisjes in leesmotivatie en waarschijnlijk is dit een belangrijke reden waarom ze ook achterblijven in leesvaardigheid en leerprestaties (Van Hek & Kraaykamp, 2023).

Gegevens over 2.465 mbo-studenten van 29 mbo-scholen uit de Monitor de Bibliotheek op school 2024-2025 bevestigen de verschillen in leesmotivatie en leesgedrag tussen jongens en meisjes (zie figuur 1). Van de mbo-jongens staan drie op de tien positief tegenover lezen, bij de meisjes is dat de helft. Op de vraag 'Hoe vaak lees je in je vrije tijd voor je plezier een boek?' antwoordt de helft van de jongens 'nooit', bij de meisjes is dat 29%. Studenten hechten sowieso weinig belang aan lezen: slechts 14% zegt lezen 'erg belangrijk' te vinden.

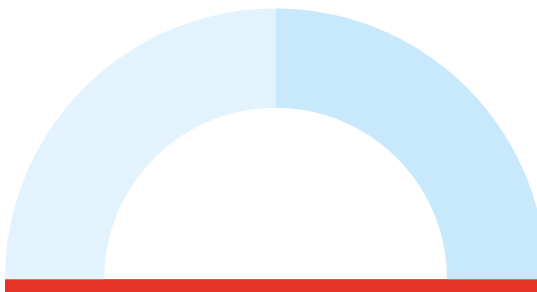
Volgens Van Hek en Kraaykamp beginnen de verschillen in leesgedrag tussen jongens en meisjes al in het gezin. Daar wordt lezen geassocieerd met de vrouwelijke rol die traditioneel aan meisjes wordt toegekend. Meisjes zouden bovendien meer beïnvloed worden door de leessocialisatie thuis, omdat ze meer openstaan voor ouderlijk advies en omdat moeders een sterkere rol in de leessocialisatie spelen dan vaders. Ook lezen ouders meer voor aan meisjes, waardoor de meisjes thuis meer ervaring opdoen met leesplezier. Beide onderzoekers hebben de relatie tussen de leessocialisatie thuis en op school onderzocht door gegevens uit het PISA-onderzoek van 2018 te analyseren. De PISA-vragenlijsten voor de leerlingen geven een kijkje in de leescultuur thuis en de leescultuur op school. Van Hek en Kraaykamp analyseerden de antwoorden van ruim 25.000 leerlingen, afkomstig van meer dan 1500 scholen in 8 OESO-landen. Een interessante conclusie is dat docenten compensatie kunnen bieden voor een zwakke leessocialisatie in het gezin: 'Teachers can make a difference for boys who experienced little stimulation of reading at home.' Het volgende docentgedrag kan het verschil voor deze jongens maken, aldus het PISA-onderzoek:

Figuur 1 Verschillen in leesmotivatie tussen jongens en meisjes uit het mbo

> Hoe vind je het om een boek te lezen?

Bron: Monitor de Bibliotheek op school mbo, meting 2024-2025

- De docent stimuleert leerlingen om hun mening te geven over een tekst.
- De docent helpt leerlingen om verband te zien tussen de verhalen die ze lezen en hun eigen leven.
- De docent toont de leerlingen hoe de informatie in een tekst voortbouwt op de kennis die ze al hebben.
- De docent stelt vragen die leerlingen motiveren om actief deel te nemen.
- Jongens zijn al langer in beeld als specifieke doelgroep voor leesbevordering. Stichting Lezen beschrijft in een speciale brochure over sekseverschillen en leesbevordering de volgende suggesties uit de onderzoeksliteratuur die jongens kunnen aanzetten tot lezen (Leesmonitor – Het Magazine, 2015).

Mannelijke rolmodellen inzetten

Op school kunnen mannelijke docenten of externe mannelijke rolmodellen (vaders, sporters) ingezet worden om te laten zien dat lezen ook echt iets is voor jongens.

Het leesaanbod aanpassen

Voor jongens zijn motiverende boeken nog belangrijker dan voor meisjes, want jongens vinden het moeilijker om zich tot lezen te zetten en hun tekstbegrip wordt sterker beïnvloed door de inhoud. Voor ‘spanning en avontuur’ hebben jongens en meisjes ongeveer evenveel interesse, maar er zijn ook onderwerpen waarin jongens veel meer geïnteresseerd zijn, zoals sport en oorlog (zie de top-5 van leesvoorkeuren hiernaast). Het is raadzaam om de leesvoorkeuren van de jongens op school in kaart te brengen, bijvoorbeeld met de Monitor de Bibliotheek op school, en de collectie daarop aan te passen. Ook het inzetten van digitale media kan helpen om het imago van lezen bij jongens te verbeteren (zie ook Bakker, 2024).

Andere opvattingen over gender stimuleren

Jongens willen meestal niet graag gezien worden met een typisch meisjesboek, terwijl meisjes minder afwijzend staan tegenover het lezen van een typisch jongensboek. Jongens laten zich in hun gedrag bepalen door hun genderidentiteit en niet zelden maakt een negatieve houding tegenover lezen daarvan deel uit. Scholen kunnen dit doorbreken door

Top-5 leesvoorkeuren van mbo-studenten

Jongens

1. Oorlog
2. Sport
3. Spanning en avontuur
4. Mysterie/misdaad
5. Humor/comedy

Meisjes

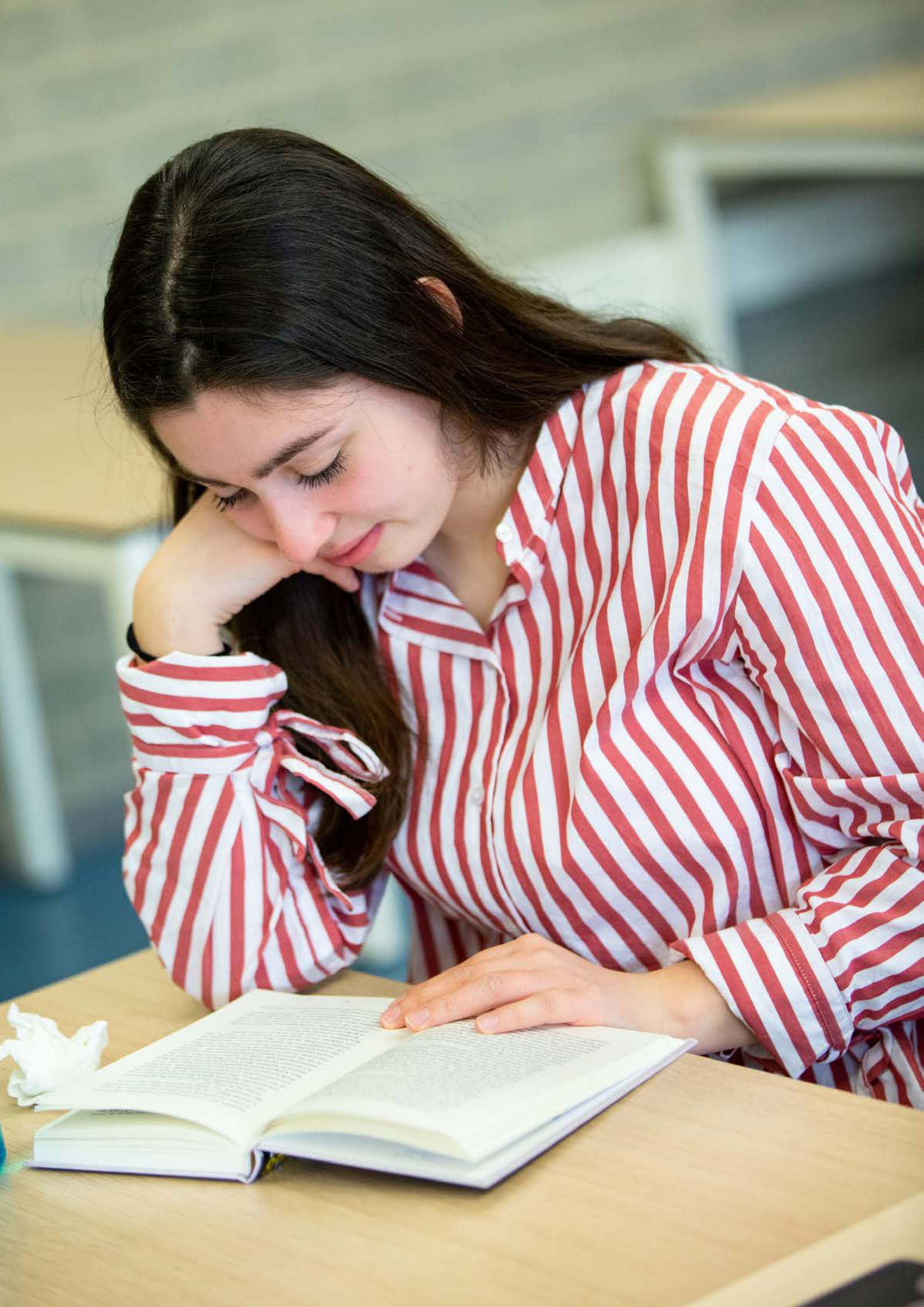
1. Liefde en romantiek
2. Mysterie/misdaad
3. Spanning en avontuur
4. Waargebeurde verhalen
5. Vriendschap

Bron: Monitor de Bibliotheek op school, meting 2024-2025

genderstereotypen te bestrijden binnen bredere projecten over bijvoorbeeld burgerschap of cultuur (Younger & Warrington, 2005) en door jongens en meisjes gelijkwaardige rollen te geven in leesactiviteiten.

Leeshonger

Docenten die leesbevordering systematisch en goed onderbouwd willen aanpakken, kunnen hiervoor inspiratie opdoen bij het ‘leeshongermodel’, dat Mia Stokmans en Roos Wolters beschrijven in *Lezen doe je samen* (2019). Dit model heeft de leescirkel van de befaamde Britse docent, schrijver en leesbevorderaar Aidan Chambers als uitgangspunt en bevat veel concrete aanknopingspunten voor een systematische aanpak op school. Hoofddoel is om het lezen in de vrije tijd te stimuleren – en dat is precies waar we veel leerwinst voor leesvaardigheid mogen verwachten, zoals we eerder zagen. De auteurs beschrijven hoe docenten jongeren kunnen helpen bij het kiezen van geschikte boeken, hoe ze hen tot lezen kunnen aanzetten en hoe ze gesprekken over boeken kunnen (laten) voeren.

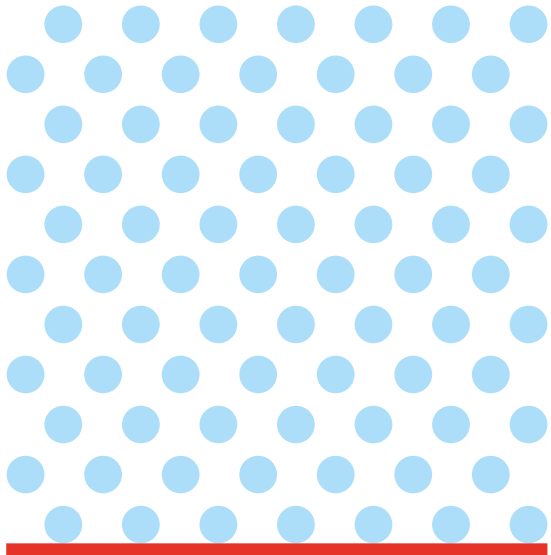
4 Samen- werken met media- theek en Biblio- theek

De toegang tot boeken beïnvloedt het leesgedrag van jongeren en daarmee de mate waarin ze profiteren van de positieve effecten van lezen op hun taalontwikkeling en schoolloopbaan. Daarom zijn een goed ingerichte en professioneel gerunde media-theek en een goede samenwerking met de plaatselijke Bibliotheek essentieel.

De effectieve mediathecaris

Dat scholen met goede mediatheken betere leerresultaten behalen dan andere scholen, hebben onderzoekers al geruime tijd geleden vastgesteld (Lance et al., 1993; Lonsdale, 2003). Een goede mediatheek heeft een grote, gevarieerde en actuele collectie, die gemakkelijk toegankelijk is voor de gebruikers en die tegemoetkomt aan de wensen van docenten en studenten. Dat betekent dat de collectie deels moet aansluiten op de onderwijsprogramma's van de opleidingen en deels op de leesvoorkeuren van de studenten. De praktijkvoorbeelden in het volgende hoofdstuk laten zien hoe zo'n collectie tot stand kan komen.

Naast de collectie is ook de bemensing van de mediatheek van belang. De Amerikaanse onderzoeker Keith Lance, die veel onderzoek gedaan heeft naar de relatie tussen mediatheken en leerresultaten, ontdekte dat leerresulta-

Op scholen met een professionele mediathecaris zijn de leerresultaten hoger dan op andere scholen

ten ook positief beïnvloed worden door de kwaliteit van het personeel in de mediatheek. Op scholen met een professionele mediathecaris, die ook zelf instructie geeft, zijn de leerresultaten hoger dan op andere scholen, ook na controle voor andere verklarende factoren (Lance et al., 2018, 2012, 1993). Lance constateert dat ook de samenwerking tussen de mediathecaris en de docenten een belangrijke bijdrage levert aan de leeropbrengsten. Hij noemt de volgende kenmerken van een effectieve mediathecaris:

- Werkt nauw samen met de docenten
- Neemt deel aan teamoverleg
- Geeft bijscholing aan docenten
- Plant lesonderdelen in overleg met docenten
- Geeft les aan studenten, zowel samen met docenten als zelfstandig

Samenwerking en schoolcultuur

De samenwerking tussen mediathecaris en docenten is dus belangrijk, maar deze komt niet vanzelf tot stand. Een belangrijke reden daarvoor is dat men de mogelijke bijdrage van de mediatheek en de mediathecaris aan de onderwijsresultaten vaak onderschat, blijkt uit Amerikaans en Australisch onderzoek (Colvin & Croft, 2024; Merga & Mason, 2019). Een effectieve samenwerking, zo stellen deze onderzoekers vast, vereist draagvlak bij de schooldirectie, zich uitend in de toewijzing van financiële middelen, voorbeeldgedrag en actieve betrokkenheid bij leescultuur.

Ook is het belangrijk dat het hele docententeam doordrongen is van de invloed van lezen op de leerprestaties. Zonder dat besef blijft de mediatheek voor veel docenten een vrijblijvende voorziening, zonder relevantie voor de resultaten van het onderwijs. Mediathecarissen kunnen de samenwerking bevorderen door zich te verdiepen in het onderwijsprogramma van de opleidingen, actief en vasthoudend de samenwerking met docenten op te zoeken en die samenwerking in te vullen op basis van de behoeften van de docenten.

Howard (2010) noemt de schoolcultuur als belangrijke factor in de samenwerking tussen mediathecaris, docenten en schoolleiding. Zij noemt als voorbeelden van een samenwerkingscultuur: formele en informele contacten,

gericht op gezamenlijke doelen; het werken in leerteams of kennisgemeenschappen, waaraan ook de mediathecaris deelneemt; en het ontwikkelen en uitvoeren van vakoverstijgende projecten door docenten en de mediathecaris. Howard benadrukt ook het belang van hoge verwachtingen, van collega's en van studenten. Dat houdt in: hoge doelen stellen, vertrouwen hebben in de capaciteiten van studenten en geloof hebben in de capaciteit van de school om niet 'gewoon goed' te zijn, maar om te kunnen excelleren in het geven van onderwijs.

Als we schoolcultuur in het kader van leesbevordering meer specifiek beschouwen als leescultuur, betekent dit dat een school het omgaan met boeken beschouwt als een vanzelfsprekend onderdeel van iedere lesdag. Docenten laten geregeld zien, aan de studenten en aan elkaar, dat ze lezen belangrijk en plezierig vinden. Er is ruimte in het lesprogramma om te praten over boeken en lezen. Overal zijn interessante boeken voorhanden, zowel in de lessen Nederlands als bij de andere algemene- en beroepsvakken. De leescultuur is zichtbaar in de klaslokalen, met ruimte voor boeken, posters met gedichten of afbeeldingen van verfilmde boeken en foto's van bekende auteurs. Studenten kunnen eenvoudig boeken lenen uit (of via) de mediatheek. De leescultuur van de school is beschreven in het taalbeleid (visie, doelen) en wordt onderschreven door alle docenten.

De dagelijkse praktijk van het onderwijs ziet er nog niet zo rooskleurig uit, al zegt een ruime meerderheid (70%) van de mbo-docenten ten minste één keer per maand leesbevorderingsactiviteiten te organiseren in de klas; van de docenten Nederlands is dit zelfs 85% (monitor de Bibliotheek op school mbo, meting 2024-2025).

De Bibliotheek

Om maximale opbrengsten te bereiken moeten studenten ook buiten school lezen. Want de tijd die ze buiten school lezen, zorgt voor extra leer-effecten op de taalontwikkeling, waarvan studenten binnen school dan weer profiteren. Om het vrijetijdslezen te stimuleren is, naast een goed uitgeruste mediatheek, samenwerking met de Bibliotheek onmisbaar. Er zijn

immers studenten die thuis geen boeken hebben en de Bibliotheek biedt dan uitkomst. Ook komt het voor dat studenten boeken van het roc niet kunnen lenen om thuis te lezen. Dan kan de Bibliotheek uitkomst bieden. Omdat de gang naar de Bibliotheek niet voor alle studenten vanzelfsprekend is, is het zaak dat docenten en de mediathecaris studenten wijzen op wat de Bibliotheek te bieden heeft. Ook voor het docententeam van het roc is de Bibliotheek belangrijk. Hoe scholen dat kunnen aanpakken, staat beschreven in de Handreiking Leesoffensief 'Heel MBO Leest!' (Kelchtermans & Wijnen, 2023). Daarin komt niet alleen de samenwerking met de Bibliotheek aan bod, maar staat ook wat de school kan doen voor draagvlak, beleid, organisatie en financiering van leesbevordering. De publicatie Leesscenario: Lezen in het mbo en de Bibliotheek op school (Wijnen et al., 2023) beschrijft hoe de Bibliotheek samen met het roc kan werken aan:

- Een stimulerende leesomgeving op school
- Het toerusten van docenten als leesbevoorwaarden
- Het toegang bieden tot een actuele, aantrekkelijke en passende collectie
- Het organiseren van leesbevorderende activiteiten en het deelnemen aan campagnes, zoals Er Was Eens in het mbo of de Boekenweek van Jongeren.

5

Het kan! Voorbeelden uit de praktijk

Vrij lezen en vrijetijdslezen zijn belangrijk om de taalontwikkeling van mbo-studenten te stimuleren. De roc's Deltion College, Mondriaan en Koning Willem I College hebben dat succesvol aangepakt. Want wat blijkt: werken aan leesplezier is niet alleen wenselijk, het is ook mogelijk.

Heel Mondriaan Leest

Hoog tijd om meer werk te maken van lezen op ROC Mondriaan. Dat vonden docent Nederlands Rosa Rupert en adjunct-directeur Marisja Groen van de School voor Business en Retail van ROC Mondriaan in Den Haag. En omdat lezen begint met de nabijheid van boeken, namen ze het initiatief voor de oprichting van een campusbibliotheek, bij de locatie Walddorpstraat. De bibliotheek werd in 2022 geopend, met een leesfeest voor studenten en docenten. Ze werkt volgens duidelijke principes, want 'een campusbieb ...':

- Heeft een goede collectie
- Is er voor en door studenten en docenten
- Is ook een leerbedrijf met stagiaires
- Heeft een prettig uitleensysteem
- Heeft een samenwerking met de Bibliotheek (in dit geval Den Haag)
- Organiseert workshops en events voor en met studenten en docenten

De opening van de campusbibliotheek markeerde de start van een intensief traject dat nog steeds in ontwikkeling is.

Kwaliteitsagenda 2024-2027

Beleidsadviseur Marjolein Kool is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en implementatie van taalbeleid binnen de hele organisatie. Ze legt uit hoe de campusbibliotheek past binnen het bredere beleidskader van Mondriaan: 'We hebben een organisatiebrede aanpak onder de noemer Heel Mondriaan Leest. Die aanpak is verbonden met onze kwaliteitsagenda 2024-2027, waarin we taalontwikkeling en vrij lezen hebben opgenomen als ambities voor alle studenten. Gelukkig hebben we een bestuursvoorzitter die hier helemaal achter staat.'

Niettemin moet er flink gelobbyd worden, want de 25 scholen van Mondriaan, in Den Haag, Leidschendam, Westland en Delft, hebben veel autonomie.

Hoewel de scholen het belang van extra aandacht voor taal inzien, kunnen ze bij het vormgeven van een planmatige aanpak wel hulp gebruiken. Daarom geeft Kool presentaties voor directeuren en teams en ontwikkelt ze per school een schooltaalbeleidsplan: 'Ik werk daarin samen met de taalcoördinator van de school. We doen eerst samen onderzoek: wat is de stand van zaken, waar loopt men tegenaan, wat zijn de behoeften? Daar komen allerlei mogelijke aandachtspunten uit naar voren. Vervolgens kiezen we samen met het docententeam drie speerpunten voor het schooltaalbeleidsplan. Meestal staat daar sowieso vrij lezen bij. Deze schoolgerichte aanpak hoort echt bij Mondriaan, omdat wij minder centrale sturing kennen dan andere roc's.' Inmiddels hebben tien scholen een eigen taalbeleidsplan. In 2027 moeten alle 25 scholen dat hebben.

Samenwerking met Bibliotheek Den Haag

Mondriaan ontving subsidie uit de Impulsregeling Masterplan Basisvaardigheden van het landelijke programma de Bibliotheek *op school*, dat het roc mede inzet voor de samenwerking met Bibliotheek Den Haag. De samenwerking is zichtbaar in materialen, activiteiten en deskundigheid: boekenkarren (om de boeken nog dichterbij de studenten te brengen), trainingen voor docenten, schrijversbezoeken, spoken word workshops, boekenproeverijen.

Vier uur per week is er een leesmediaconsulent van Bibliotheek Den Haag aanwezig op de scholen en in de campusbibliotheek aan de Waldorpstraat. Deze ureninzet wordt gebruikt voor het beheer van de collectie en voor workshops voor studenten en docenten.

Daarnaast zorgt de leesmediaconsulent voor een analyse van de resultaten van de jaarlijkse afname van de Monitor de Bibliotheek *op school*. Ze bespreekt de analyse met de docenten Nederlands, die deze informatie gebruiken om bijvoorbeeld de juiste collectie aan te schaffen.

Docent Nederlands Marleen Kloosterman is zeer te spreken over deze samenwerking:

'Tijdens de boekenproeverij die we met de Bibliotheek organiseren, kiest elke student een top drie van boeken. De Bibliotheek zorgt ervoor dat die allemaal op een boekenkar komen met tientallen boeken. Die gebruiken we dan een half jaar en daarna komen er weer nieuwe boeken. Die kar is heel handig, hij gaat van lokaal naar lokaal, zodat we de boeken niet alleen kunnen gebruiken in de lessen Nederlands, maar ook in andere lessen, zoals -lessen loopbaan en burgerschap.' Studenten kunnen de boeken nog niet lenen, maar de school is in gesprek met de Bibliotheek om dit voor elkaar te krijgen.

De Bibliotheek zorgt ook voor deskundigheidsbevordering. Zo waren er twee workshops waarin docenten allerlei werkvormen leerden om in de klas over boeken en lezen te praten.

De samenwerking met de bibliotheek past binnen het gemeentelijke programma Heel Den Haag Leest, het leesoffensief waarbinnen Bibliotheek Den Haag samenwerkt met landelijke en lokale partners uit onderwijs, welzijn, kinderopvang en de boekhandel om het lezen in de regio Haaglanden te stimuleren. De voornemens van het offensief zijn vastgelegd in een manifest voor de periode 2022-2026.

De leescultuur in de school

Op de tien scholen die aan de slag zijn gegaan met het taalbeleid, is de leescultuur veranderd. Dat is, afhankelijk van de gekozen prioriteiten en aanpak, op verschillende manieren zichtbaar, zoals:

- Vrij lezen staat wekelijks op het rooster, bij de vakken Nederlands en Studieloopbaanbegeleiding, waarin studenten gemiddeld twintig minuten tot een half uur lezen.
- Er zijn boekencollecties aanwezig.
- Studenten uit verschillende leerjaren gaan met de klas naar de Bibliotheek.
- Er komt regelmatig een leesmediaconsulent in de school, bijvoorbeeld voor boekenproeverijen en om studenten en docenten te adviseren bij het kiezen van boeken.
- Studenten van verschillende scholen bezoeken met hun klas 'Back Street' in het Literatuurmuseum, een interactieve tentoonstelling die jongeren inspiratie geeft om te gaan lezen.

Een nieuwe functionaris: de practor

In 2025 heeft Mondriaan voor het eerst een practor aangesteld, die zich gaat bezighouden met onderzoek binnen de organisatie. Practoren voeren praktijkgericht onderzoek uit en verspreiden informatie uit onderzoek in hun netwerken binnen en buiten het onderwijs. De practor van Mondriaan zal zich onder meer bezighouden met het taalonderwijs en taalbeleid van Mondriaan. Marjolein Kool, die heeft meegeschreven aan het conceptpractoratenplan, hoopt dat het practoraat nog meer inzicht zal geven in wat werkt voor de taalontwikkeling van de diverse populatie van studenten en volwassenen die Mondriaan bedient.

Deltion College: vrij lezen en BNL

Vrij lezen

In 2011 begonnen drie docenten van drie opleidingen aan Deltion College met een proef waarbij ze studenten twee keer per week vrij lieten lezen onder leiding. Onderzoeker Erna van Koeven beschrijft in haar onderzoeksrapport (2015) hoe, na aanvankelijke scepsis bij studenten en collega-docenten, de proef goed aansloeg.

Inmiddels maakt het vrij lezen bij een groot deel van de docenten Nederlands deel uit van de wekelijkse lessen. Met deze inspanningen wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelstellingen vanuit de Kwaliteitsagenda 2024-2027 van het Deltion College. Een van de prioriteiten daarin is het bevorderen van kansengelijkheid. De gedachte hierachter is, terecht, dat vrij lezen het risico op laaggeletterdheid vermindert en daarmee de kansen van studenten vergroot.

Het merendeel van de docenten Nederlands maakt ruimte in hun lessen, waardoor alle studenten wekelijks 25 minuten lezen in een boek van hun keuze. Daarnaast zijn er bij een aantal opleidingen wekelijkse lessen vrij lezen ingevoerd op het lesrooster, waarin studenten 45 minuten vrij lezen. Niet alleen docenten Nederlands, maar ook vakdocenten geven deze lessen. Bij Deltion is een regiegroep Nederlands actief bestaande uit vijf docenten Nederlands van verschillende teams. Ieder heeft een bepaalde

ROC Mondriaan heeft in haar kwaliteitsagenda taalontwikkeling en vrij lezen opgenomen als ambities voor alle studenten

expertise of affiniteit met een van de thema's: vakintegratie, laaggeletterdheid, taalontwikkellend lesgeven, examinering en leesbevordering. Het is de taak van de regiegroep om te signaleren (trends, ontwikkelingen, onderzoek), te verbinden (tussen docenten, roc's en externe partijen), te inspireren en adviseren (via onder andere vakgroepsbijeenkomsten) en te faciliteren (met bijvoorbeeld workshops).

Vanuit de regiegroep zijn Annetta de Vries-Tabak en Annemiek Evers-Wermink expertlid voor het thema leesbevordering en de drijvende kracht achter het vrij lezen. Ze werken samen met enthousiaste collega-docenten binnen heel Deltion om het vrij lezen optimaal vorm te geven. 'De lessen moeten wel aan enkele randvoorwaarden voldoen om te komen tot leesplezier, anders werkt het niet, dat weten we uit praktijkervaring en uit de input vanuit docenten, maar ook door het testen van wetenschappelijke didactische en pedagogische inzichten in de klas', zegt De Vries-Tabak. Die voorwaarden benoemen en bespreken ze met de docenten:

- Inspireer de studenten door te vertellen over leeservaringen en boeken die interessant zijn voor hen.
- Breng per student de interesses in kaart door de student een inventarisatielijst te laten invullen.
- Breng per student het leesniveau in kaart door de student een zelftest te laten maken en help vervolgens bij het kiezen van een boek.
- Geef (positieve) feedback op de wijze waarop de student bezig is met het boek en de vooruitgang daarin, complimenteer de student met de leesactiviteit en bespreek positieve leeservaringen.
- Spreek iedere les met de studenten over wat ze lezen, zodat ze zich ervan bewust worden dat ze bezig zijn met het ontwikkelen van hun leesvaardigheid.
- Bied studenten authentieke teksten aan, die appelleren aan het dagelijkse leven, teksten dus die gaan over de persoonlijke situatie én de (toekomstige) beroepspraktijk.
- Laat studenten samenwerken in de klas en stimuleer interactie binnen de groep.

Beide docenten adviseren collega's om dit in

praktijk te brengen door workshops te geven en door bijeenkomsten waar docenten nieuwe kennis kunnen opdoen en ervaringen kunnen uitwisselen. Ook ontwikkelden ze materiaal dat docenten in hun lessen kunnen gebruiken, zoals een handboek en een lessenserie van vier lessen, bedoeld om studenten aan het begin van het schooljaar enthousiast te maken en te stimuleren in de aanpak van vrij lezen. Inspiratie hiervoor vonden ze in de didactiek van de leescyclus zoals beschreven in het handboek *Jeugdliteratuur en didactiek* [Kamp et al., 2019]. 'De eerste twee fasen van de cyclus staan centraal in onze lessenserie', vertelt De Vries-Tabak. 'Ze zijn bedoeld om met het opstarten van vrij lezen in de les, een succesvolle opstap naar leesplezier te realiseren. De docenten gaan met de studenten in gesprek over vragen als waarom zou je lezen, wat vind je boeiend, wat zou je kunnen lezen en hoe reflecteer je op het lezen? Vanuit die basis is het veel makkelijker om studenten aan het lezen te krijgen.' Het handboek en de lessenserie zijn voor de docenten beschikbaar via het Teams-kanaal Nederlands binnen Deltion. Voor veel studenten en docenten binnen Deltion is het vrij lezen vanzelfsprekend geworden. Het vindt meestal plaats tijdens lessen Nederlands, maar ook tijdens mentorlessen en LOB-lessen (loopbaanoriëntatie en burgerschap). Docenten zien rust en aandacht in de klas en constateren zelfs dat sommige

Leesonderwijs is motiverender naarmate het betekenisvoller is voor studenten. Deltion College heeft daarom de vakken Nederlands en burgerschap gecombineerd.

niet-lezers het lezen toch gaan waarderen. Studenten hebben volledige vrijheid bij de boekkeuze. Er is een ruim aanbod, waarbij de school ervoor zorgt dat er ook boeken aanwezig zijn die aansluiten op de opleiding. Bij de zorgopleiding kunnen studenten bijvoorbeeld boeken kiezen over zorg, bij de juridische opleiding boeken over misdaad en recht. Studenten kunnen de boeken lenen om thuis verder te lezen.

BNL: contextrijk (taal)onderwijs

Een vernieuwing die al enige jaren geleden in gang gezet is binnen Deltion, is het combineren van de vakken Nederlands en burgerschap tot het nieuwe vak Burgerschap Nederlands Lezen (BNL). Deze keuze is ingegeven door de wetenschap dat leesonderwijs motiverender is naarmate het betekenisvoller is voor studenten (zie ook Van Steensel et al., 2018).

Er zijn grote thema's gekozen, zoals 'identiteit', 'verzet' en 'over grenzen', die ruimte bieden voor diverse subthema's, invalshoeken en raakvlakken met burgerschap en de eigen levens van de studenten. Identiteit gaat bijvoorbeeld over onderwerpen als afkomst, geloof, uiterlijk, rolmodellen, sociale media, diversiteit, groepsgedrag en motorclubs. Het thema begint met een toegankelijke starttekst over erfelijkheid, omgeving, nationaliteit, overtuigingen en wetgeving. Deze tekst biedt een eerste begrippenkader (woordenschat) voor het onderwerp. Daarna bestuderen studenten actuele internetvideo's en -teksten over het thema en kiezen ze een titel uit een lijst van meer dan veertig boeken, variërend van *Badr en Ik*, *Zlatan* tot *Wees onzichtbaar* en *Het Achterhuis*. Ook bij het maken van opdrachten bij het thema is er veel keuze. Zo kunnen de studenten voor de opdracht 'Wat identiteit voor mij betekent' kiezen uit twaalf verschillende opdrachten, waaronder 'eigen opdracht'.

Samenwerking

Deltion College heeft een goed uitgeruste centrale mediatheek, het Media Informatiecentrum (MICT), dat geregeld leesbevorderende activiteiten organiseert. Het MICT hanteert geen boetes voor te laat terugbrengen, maar een beloning bij op tijd terugbrengen: wie een boek op tijd terugbrengt, krijgt een stempel.

Kaart vol? Dan kun je een gratis belegd broodje halen bij de bakkersopleiding.

Deltion College werkt ook samen met de stadsbibliotheek Stadkamer van Zwolle.

Jongeren tot 18 jaar kunnen altijd gratis lid worden van de Bibliotheek, voor oudere studenten betaalt het roc het lidmaatschap. Met hun studentenkaart kunnen ze boeken lenen en aanvragen bij Stadkamer, die ervoor zorgt dat de boeken de volgende dag op school zijn bezorgd.

Opbrengsten

Studenten en docenten zijn positief over het vrij lezen en de aanpak breidt zich nog steeds verder uit binnen de organisatie. Ook de verankering van vrij lezen binnen het langere-termijnbeleid van de Kwaliteitsagenda en binnen het takenpakket van de regiegroep Nederlands is te zien als opbrengst, omdat vrij lezen daarmee een structureel karakter heeft gekregen.

Ook de aanpak BNL pakt goed uit. Docenten merken dat het studenten motiveert om langer aan een thema te werken. Zeker in de lagere opleidingsniveaus helpt het hen om de taal te verwerven die nodig is om daadwerkelijk over zo'n thema te kunnen praten en schrijven. Het lezen van boeken wordt vanzelfsprekender én minder vrijblijvend als het een vaste plaats krijgt binnen een thema. Bovendien krijgen gesprekken over boeken meer richting door de gekozen thema's. Ze gaan niet alleen over waardering van studenten voor de boeken, maar ook over de verbinding met het thema.

Deltion werkt nog niet met de monitor van de Bibliotheek op school, maar De Vries-Tabak ziet de monitor wel als een mogelijke interessante aanvulling op de huidige aanpak: 'Dan kunnen we preciezer zien wat de opbrengsten zijn van alles wat we doen aan leesbevordering.'

Zie voor meer informatie: De Vries-Tabak & Evers-Wermink (2024), Van Koeven (2018) en Van Koeven & Schaafsma (2019).

Koning Willem I College: het juiste boek

Hiervoor ging het al over het belang van 'het juiste boek'. Dit is het uitgangspunt voor de samenwerking tussen Huis73 (de benaming voor een samenwerkingsverband waarvan de Bibliotheek van Den Bosch deel uitmaakt) en het Koning Willem I College. Huis73 heeft op negen afdelingen van het roc een maatwerkcollectie neergezet, zodat alle studenten het boek kunnen vinden dat bij hen past.

Van intentieverklaring naar kwaliteitsagenda

Toen de Bibliotheek signalen van verscheidene opleidingen kreeg dat er interesse was in leesbevordering, zijn de directeur van de Bibliotheek en de voorzitter van het college van bestuur met elkaar in gesprek gegaan. Dat leidde tot een intentieverklaring voor deelname aan de Bibliotheek *op school*, die de basis vormt voor de intensieve samenwerking. Inmiddels doen negen opleidingen mee: Financiën, Recht, Zakelijke dienstverlening, Orde, veiligheid & sport, Kind & educatie, Entree, Kort Middelbaar Vakonderwijs, Horeca & Kappers, Lifestyle. Via zeven schoolbibliotheek op deze negen opleidingen bereikt het project ruim 3700 studenten. Andere opleidingen hebben ook interesse getoond. De samenwerking met Huis73 is opgenomen in de kwaliteitsagenda van het Koning Willem I College, gekoppeld aan het onderwerp burgerschap. 'Dat is ook wel logisch', zegt Annette Janssen, specialist lezen van Huis73. 'Goed kunnen lezen is immers een voorwaarde om als burger mee te kunnen doen in de samenleving. En een praktisch voordeel is dat de afdelingen nu niet meer afzonderlijk ieder jaar hun eigen financiële bijdragen hoeven te betalen, dat is gewoon allemaal centraal geregeld voor een lange periode.'

Maatwerkcollecties

De samenwerking krijgt een praktische invulling op de werkvloer. De betrokken opleidingen wilden geen centrale bibliotheek, maar decentrale collecties op de afdelingen van de opleidingen zelf. De Bibliotheek heeft vervolgens per opleiding maatwerkcollecties samenge-

steld, toegesneden op de interesses en het leesniveau van de studenten. De collectie voor de entreeopleiding bevat bijvoorbeeld veel jeugd- en jongerenboeken, tijdschriften en informatieve boeken, terwijl de collectie voor de opleiding Orde en Veiligheid veel thrillers en misdaadromans bevat. Ieder jaar vervangt de Bibliotheek een deel van de collectie, op basis van de wensen van de docenten en de voorkeuren van de studenten. De collectie voor de entreeopleiding is bijvoorbeeld uitgebreid met boeken van niet-westerse schrijvers, omdat hier veel studenten met een migratieachtergrond studeren.

Een nadeel van de huidige aanpak is dat niet alle studenten worden bereikt. 'We werken samen met kleinere eenheden, bijvoorbeeld op een verdieping of een deel van een verdieping in een groot gebouw waar ook andere opleidingen zijn', zegt Janssen. 'Op grotere schaal de boeken zo dicht bij de studenten krijgen, is op dit moment geen haalbare kaart. Als het Koning Willem I College toch alle studenten wil bereiken met boeken, dan is de vraag wat er dan nodig en mogelijk is. We zijn daarover met de school in gesprek.'

Het juiste boek

Om het juiste boek bij de juiste studenten te krijgen, bieden leesmediaconsulenten van Huis73 advies aan docenten en aan studenten. De laatsten bezoeken de schoolbibliotheek in groepjes en individueel. Ook is er bij de start van het schooljaar en bij de opening van een nieuwe schoolbibliotheek een 'boekenproeverij', waarbij de leesmediaconsulent met studenten in gesprek gaat over leesplezier en het belang van lezen voor het latere beroep. De consulent laat studenten kennismaken met verscheidene boekencategorieën, zoals biografieën, misdaadverhalen, verfilmde boeken en Netflix-titels, youngadultboeken, sportboeken en graphic novels. Het aanbod van de proeverij is altijd zoveel mogelijk afgestemd op de specifieke opleiding. Voor deze activiteiten en overige ondersteuning op de werkvloer is op iedere deelnemende afdeling vier uur per week een leesmediaconsulent van Huis73 aanwezig.

De Bibliotheek stelt voor Koning Willem I per opleiding maatwerkcollecties samen, toegesneden op de interesses en het leesniveau van de studenten

Zie voor meer praktijkvoorbeelden van leesbevordering in het mbo: *De Bibliotheek op school in het mbo; praktijkbeschrijvingen van samenwerking tussen ROC en Bibliotheek* van Bea Ros (Stichting Lezen, 2019)..

Structurele aanpak

Docenten van de deelnemende opleidingen onderschrijven het belang van vrij lezen voor de taalontwikkeling van de studenten. Ze hebben vrij lezen daarom op het lesrooster gezet. De tijd voor vrij lezen verschilt van twee kwartier per week tot een half uur per dag.

Opbrengsten

Janssen constateert een verandering in de leescultuur binnen de opleidingen met de maatwerk aanpak: 'De houding van de studenten is heel anders dan enkele jaren geleden. Er is veel minder weerstand tegen lezen, ze zijn meer gewend aan de aanwezigheid van boeken. Er is meer besef van het belang van lezen, in de samenleving, maar ook binnen de school. Het lukt steeds beter om studenten vanaf het begin van het schooljaar mee te krijgen in de leescultuur die we proberen op te bouwen.'

Het is nog niet gelukt om de monitor van de Bibliotheek *op school* in te voeren. In plaats daarvan voert de leesconsulent van Huis73 gesprekken met de docenten Nederlands over de opbrengsten van de aanpak. 'Op sommige plekken gaat dat heel goed', zegt Janssen, 'daar komt de PDCA-cyclus, plan-do-check-act, echt tot leven.'

Een andere verandering in de afgelopen jaren is dat het afsluitende gesprek bij het eindexamen bij Financiën en Recht nu gaat over het leesportfolio. Ook daaruit blijkt dat lezen een stevige plek heeft verworven in het Koning Willem I College.

6

Taalbeleid op het mbo

Veel mbo-studenten vinden lezen moeilijk of niet leuk. Dat vraagt om een taalbeleid waarin zowel leesvaardigheid als leesplezier aandacht krijgen en – ook in de beroepsgerichte vakken – systematisch en structureel aangepakt worden.

Het taalbeleidsplan beschrijft de ambities en de prioriteiten van een opleidingsteam en de maatregelen om die ambities te verwezenlijken. Het hoeft geen uitgebreid document te zijn; een beknopt, praktisch plan, dat meegroeit met de ervaringen, behoeften en ambities van het team volstaat.

Een veelgebruikt model voor taalbeleid in het mbo is de 'drieslag' (Bolle, 2010). Deze bestaat uit drie lijnen: (1) taalonderwijs voor alle studenten, (2) taalondersteuning in de vaklessen en op stage en (3) taalondersteuning buiten de reguliere lessen voor studenten die dat nodig hebben.

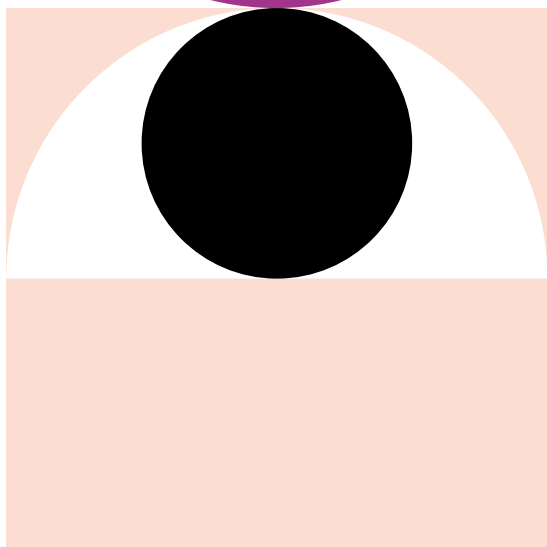
Leesbevordering verdient, gezien de effecten die het teweeg kan brengen, een plaats in het taalbeleid. Dat is nog lang niet overal het geval. In 2022 zei slechts een derde van de mbo-docenten in een onderzoek dat leesbevordering was opgenomen in het beleid (Stichting Lezen, 2022). Hieronder geven we een aantal suggesties die behulpzaam kunnen zijn bij de uitwerking van een taalbeleid, inclusief leesbevordering.

Verbeteren van leesvaardigheid

Taalonderwijs voor alle studenten

Een cruciaal onderdeel van het taalbeleid betreft het taalonderwijs voor alle studenten. In deze brochure gaat het dan vooral om het leesonderwijs. Effectief leesonderwijs op het mbo schenkt aandacht aan woordenschat, algemene kennisopbouw, tekststructuur, leesstrategieën, discussies over teksten, geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs, rijke

Door lezen te koppelen aan de beroepspraktijk kun je leesplezier en taalontwikkeling bevorderen binnen de beroepsgerichte vakken

teksten, digitaal lezen en leesmotivatie (Onderwijskennis, 2023). Van een gecombineerde aanpak, waarbij aandacht voor leesvaardigheid en leesmotivatie samengaan, kan het beste resultaat verwacht worden (Houtveen, 2019). Een voorbeeld hiervan is de combinatie van Nederlands en burgerschap in het praktijkvoorbeeld van Deltion College.

Taalondersteuning in alle lessen

Ten tweede gaat het bij taalbeleid over de aandacht voor taal in alle lessen, ook de beroepsgerichte lessen. Dat betekent: oog hebben voor de taalproblemen die het begrip van de les in de weg kunnen staan en daar direct de juiste ondersteuning of instructie bij bieden. Bij de beroepsgerichte lessen gaat het dan niet alleen om de vaktaal ('frozen', 'spanning', 'reducering'), maar ook om schooltaal ('dergelijk', 'factor', 'samenstelling') of algemene kennis (bijvoorbeeld over economische, historische of staatkundige onderwerpen die in teksten aan de orde kunnen komen, zoals betalingsverkeer, de Tweede Wereldoorlog of bestuursvormen). Effectieve ondersteuning bij deze struikelblokken kan op verschillende manieren. Docenten activeren bijvoorbeeld de voorkennis van de studenten, ze leggen de belangrijkste onbekende woorden uit, ze doen voor hoe studenten het lezen van een tekst kunnen aanpakken, ze laten studenten met elkaar in gesprek gaan over de lesstof en laten hen samenwerken bij opdrachten. De principes van het taalgericht vakonderwijs geven hiervoor concrete handvatten (Hajer & Meestringa, 2020; Hoobroeckx & Broekhof, 2024). Het taalbeleidsplan beschrijft hoe de taalondersteuning binnen de lessen wordt vormgegeven.

Extra ondersteuning

Ten slotte kan taalbeleid voor leesvaardigheid ook ondersteuning buiten het lesprogramma betreffen. Sommige studenten hebben baat bij extra taalondersteuning buiten het reguliere onderwijsprogramma. Dat kan individueel of in groepen gebeuren in de vorm van steunlessen. Maar je kunt ook ondersteuning voorafgaand aan een opleiding bieden. Een voorbeeld hiervan is het Taaltraject op ROC Mondriaan in Den Haag, waar studenten voorafgaand aan de start van de opleiding Maatschappelijke Zorg

en Verzorgende een taaltraject van zes maanden kunnen volgen, waarin ze les krijgen in taal (gericht op de opleiding), burgerschap en rekenen.

Leesbevordering

Leesbevordering kan een afzonderlijk onderwerp in het taalbeleid zijn, maar kan ook (deels) geïntegreerd worden binnen het taalonderwijs, de beroepsgerichte vakken en andere momenten in de opleiding.

Het taalonderwijs is een voor de hand liggende plek om leesbevordering een prominente plaats te geven. In het taalbeleid kan de opleiding afspraken opnemen over de tijd die studenten krijgen voor vrij lezen in de taalles, over het aanbod aan boeken en teksten, en over momenten en werkvormen om met studenten in gesprek te gaan over lezen. Ook staat beschreven hoe de taaldocent voor studenten fungeert als rolmodel voor het lezen met plezier.

Door lezen te koppelen aan de beroepspraktijk kun je leesplezier bevorderen binnen de beroepsgerichte vakken. De praktijkbeschrijvingen in het vorige hoofdstuk geven daar enkele voorbeelden van. Het kan hierbij gaan om het lezen van romans, maar ook van vakbladen en informatieve boeken. Door het lezen te koppelen aan de beroepspraktijk snijdt het mes aan meer kanten. Studenten krijgen meer plezier in lezen en tegelijkertijd verwerven en consolideren ze vaktermen ('fiscaal', 'mise-en-place') en schooltaal ('faciliteit', 'beheren'). Het gaat er dan niet alleen om dat er gevarieerd leesmateriaal beschikbaar is, maar ook dat de docent het materiaal actief, op een motiverende manier onder de aandacht brengt. Vakdocenten fungeren dus ook als rolmodel: ze kunnen laten zien dat ook zij boeken en vakbladen met plezier lezen. Dit krijgt een plek in het taalbeleid.

Ten slotte kan de leescultuur op school gestimuleerd worden. In het taalbeleid staan daarom ook afspraken over de omvang, kwaliteit en beschikbaarheid van permanente en tijdelijke boekencollecties in de school. Hierbij komt de samenwerking tussen de mediatheek en de Bibliotheek aan de orde,

evenals de samenwerking tussen de mediatheek en de (vak)docenten (zie ook hoofdstuk 4). Ook wordt beschreven dat studenten boeken kunnen lenen uit de mediatheek en hoe de school mogelijkheden biedt voor projecten, zoals een boekenclub voor studenten, en voorzieningen, zoals een leestafel in de school en een ruimte waar studenten rustig kunnen lezen.

7

Aan de slag

Wil je aan de slag met de leescultuur binnen het roc? Kijk dan samen met de mediatheek of Bibliotheek hoe anderen dat aangepakt hebben en kies de voor jullie school meest geschikte aanpak. Gebruik de Monitor de Bibliotheek op school om te zien of je op de goede weg bent.

Deze brochure geeft mbo-docenten, mediathecarissen en bibliotheekmedewerkers handvatten om samen te werken om het leesplezier en de taalvaardigheid van studenten te vergroten. De rationale voor die samenwerking is als volgt samen te vatten:

- Sommige groepen mbo-studenten scoren laag op taaltoetsen. Dit belemmert de kans op een succesvolle afronding van de opleiding.
- Sommige mbo-opleidingen zetten zich in om de taalachterstanden van studenten te verminderen door gerichte woordenschatinstructie en extra taalondersteuning. De opbrengst hiervan is beperkt.
- Lezen voor het plezier – vrij lezen op school en vrijetijdslezen buiten school – heeft een bewezen positief effect op verscheidene facetten van de taalontwikkeling en draagt bij aan schoolsucces, juist ook bij zwakke lezers en tweedetaalverwervers.
- De mediatheek en Bibliotheek kunnen roc's helpen om de taalontwikkeling van studenten te bevorderen. Door hun deskundigheid in collecties, leesbevorderingsbeleid en leesbevorderende activiteiten kunnen mediathecarissen en bibliotheekmedewerkers, in samenwerking met docenten, studenten stimuleren om meer te lezen, op school en thuis.

De eerste stap

De allereerste stap op weg naar een levende leescultuur op het roc is een samenwerking tot stand te brengen tussen het roc en de media-

theek en/of Bibliotheek. De praktijkvoorbeelden laten zien dat dat op verschillende niveaus kan. Een mogelijkheid is om te starten met een kleinschalig project, dat vervolgens als vliegwiel kan werken om de leescultuur in de school verder aan te jagen. Het 'protocol voor vrij lezen in andere mbo-instellingen' dat is voortgekomen uit de aanpak op het Deltion College kan integraal ingezet worden om vrij lezen planmatig in te voeren (Koeven, 2015).

Een andere mogelijkheid is om via het taalbeleid van het roc in te zetten op beleidsniveau, Dat kan het niveau van een opleiding of enkele

opleidingen zijn, zoals op het Koning Willem I College, of schoolbreed. Het praktijkvoorbeeld van Mondriaan laat zien dat een roc-functionaris die schoolbreed een taak heeft in taalbeleid hierin een sterke rol kan spelen.

Beide aanpakken, van onderaf of van bovenaf, hebben voor- en nadelen. En natuurlijk hangt veel af van de mensen binnen de organisatie die hier graag energie in willen steken. Bedenk in ieder geval dat de expertise van de Bibliotheek van onschatbare waarde is om de zaken professioneel te organiseren. Dat kan docenten heel veel tijd schelen.

Meetbare resultaten met de Monitor

Met de Monitor de Bibliotheek *op school* mbo kunnen roc's doelgericht werken aan meetbare resultaten. Studenten en docenten vullen ieder jaar een digitale vragenlijst in over leesattitude, leesgedrag en leesbevordering. Uit de resultaten blijkt of de gewenste verandering heeft plaatsgevonden. De monitor is een krachtig instrument voor beleid en praktijk:

De monitor als beleidsinstrument

Beleid formuleren	'Deze doelen gaan we nastreven.'
Beleid monitoren	'Dit zijn de cijfers.'
Beleid evalueren	'De cijfers laten zien in hoeverre we onze doelen behaald hebben.'
Beleid verantwoorden	'Met de evaluatie kunnen we de verantwoording van onze uitgaven onderbouwen.'

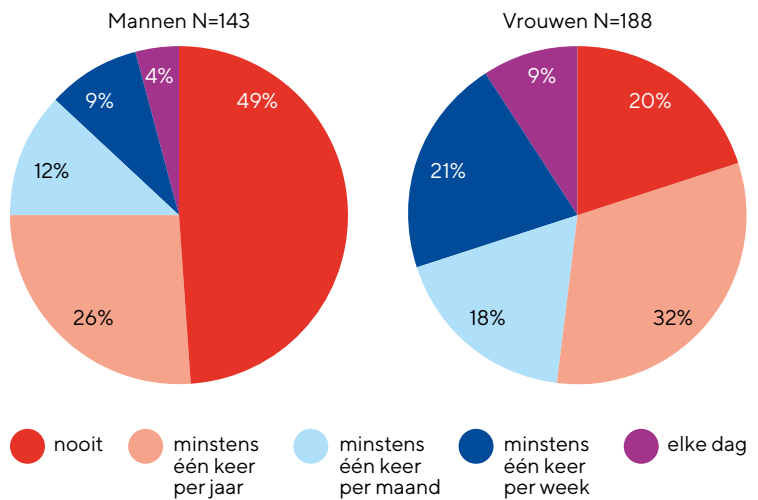
De monitor als praktijkinstrument

Een aanpak afspreken	'Dit gaan we doen om onze doelen te bereiken.'
De aanpak monitoren	'Dit zijn de cijfers.'
De aanpak evalueren	'De cijfers laten zien in hoeverre onze aanpak effectief is.'
De aanpak verantwoorden	'Uit de evaluatie blijkt dat we de middelen voor onze aanpak verantwoord hebben ingezet.'

Uit de ervaringen van de roc's en bibliotheken komen wijze lessen naar voren die het gemakkelijker maken om in het mbo aan de slag te gaan:

- Maak docenten bewust van de kracht van vrij lezen en vrijetijdslezen als motor van de taalontwikkeling. De informatie uit deze brochure is daarvoor goed te gebruiken.
- Zorg dat er een projectleider komt die gefaciliteerd wordt met uren.
- Zorg ervoor dat alle docenten van de betrokken opleidingen geïnformeerd zijn over het in te zetten traject.
- Houd de docenten tussentijds op de hoogte van de voortgang en met name de successen.
- Betrek zoveel mogelijk docenten actief bij de uitvoering, ook vakdocenten, docenten burgerschap, studieloopbaanbegeleiders en mentoren.
- Verzeker je van de steun van het management, dat zijn steun uitspreekt voor het project, faciliteiten goedkeurt en het belang van lezen erkent en uitdraagt.
- Formuleer concrete, meetbare, realistische (maar ook ambitieuze) doelen.
- Denk al bij de start na over evaluatie (onder meer met de Monitor de Bibliotheek op school mbo) en voortzetting op de langere termijn (structurele inbedding).
- Laat je niet van de wijs brengen door sceptische collega's of onwillige studenten: een culturomslag vraagt tijd.
- Maak afspraken en houd elkaar eraan.

Figuur 2
Hoe vaak lees je in je vrije tijd voor je plezier een boek?

Voorbeeld van resultaten van de vragenlijst voor studenten uit de monitor
 Bron: Monitor de Bibliotheek op school mbo, meting 2024-2025
 Meer informatie: Stichting Lezen en de lokale Bibliotheek

Toelichting BoekStart en de Bibliotheek op school

BoekStart, de Bibliotheek *op school* en een landelijk dekkende voorziening van (boven)lokale leesbevorderingsnetwerken vormen de drie programmalijnen van Kunst van Lezen. Dit sinds 2008 door OCW gefinancierde succesvolle leesbevorderingsprogramma wordt vanaf 2025 voortgezet als belangrijke leesmotiverende schakel tussen Bibliotheek en jeugdgezondheidszorg- kinderopvang- en onderwijsinstelling.

Stichting Lezen (penvoerder) en de KB, nationale bibliotheek coördineren Kunst van Lezen. De aanpak van dit programma rust op vier pijlers die samen het woord LEES vormen:

- Leesomgeving (aantrekkelijke bibliotheekruimte, goede collectie en tijd om te lezen)
- Expertise (deskundigheidsbevordering)
- Evidentie (wetenschappelijk onderzoek, de Monitor)
- Samenwerking (op strategisch, beleidsmatig en uitvoerend niveau)

Deze brochure maakt deel uit van een reeks die past bij de doorgaande lijn in lezen, leesbevordering en digitale geletterdheid (met name de informatievaardigheden) voor verschillende leeftijdsgroepen (zie figuur). In de publicatie *De doorgaande leeslijn* van Stichting Lezen (2020) wordt de leeslijn voor 0 tot 22 jaar in samenhang beschreven.

BoekStart

BoekStart is een succesvol leesbevorderingsprogramma voor jonge kinderen tussen 0 en 4 jaar dat uit drie onderdelen bestaat. Alle bibliotheken voeren dit programma deels of compleet uit.

1. BoekStart voor baby's:
2. Het doel van BoekStart voor baby's is om

ouders en baby's intensief met kinderboeken en het voorlezen daarvan in aanraking te brengen, om zo al op zeer jonge leeftijd de taalontwikkeling te bevorderen. Een belangrijk middel om dat te bereiken is het BoekStartkoffertje (sinds 2009) met twee boekjes dat een baby ontvangt door lid te worden van de Bibliotheek

3. De BoekStartcoach ondersteunt professionals in de jeugdgezondheidszorg door op het consultatiebureau met taalarme gezinnen in gesprek te gaan over taalvaardigheid en het belang van voorlezen. Ze nodigen de gezinnen uit in de Bibliotheek om het BoekStartkoffertje op te halen en de BoekStarthoek te ontdekken.
4. Het programma BoekStart in de kinderopvang is erop gericht om als Bibliotheek professioneel samen te werken met de kinderopvang. De focus ligt daarbij op het bevorderen van de deskundigheid van de pedagogisch medewerker, ook als deze nog in opleiding is.

De Bibliotheek op school

De Bibliotheek *op school* stimuleert duurzame samenwerking voor leesbevordering tussen bibliotheken en onderwijsinstellingen. De aanpak is ontwikkeld voor primair onderwijs, voortgezet onderwijs (praktijkonderwijs en vmbo), middelbaar beroepsonderwijs (zowel in brede zin als specifiek voor de opleiding pedagogisch werk en onderwijsassistent) en hoger beroepsonderwijs (specifiek voor pabo's en lerarenopleidingen tweedegraads. Centrale bouwstenen binnen de aanpak zijn: versterken van de leesomgeving op school (bijvoorbeeld door het inrichten van een hoogwaardige schoolbibliotheek met een collectie die rekening houdt met de leerlingpopulatie van een school), aantonen van de effectiviteit van de aanpak (monitoring en onderzoek) en vergroten van de deskundigheid van leraren (lees-

coördinatoren op school) en leesmedia-consultanten (Bibliotheek) in leesbevordering en informatievaardigheden.

Landelijk dekkende voorziening van netwerken

Ter ondersteuning en structurele borging van bovenstaande programma's werken we aan een landelijk dekkende voorziening van lokale brede leesbevorderingsnetwerken met de Bibliotheek als aanvoerder. Op steeds meer plekken groeien deze netwerken door naar geletterdheidsnetwerken waarbij het steviger verbinden van preventie en curatie van laag-geletterdheid centraal staat.

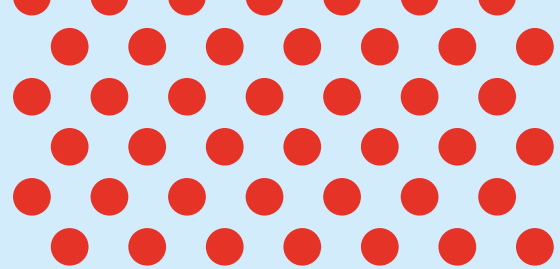
Masterplan basisvaardigheden

Het kabinet-Rutte IV heeft besloten dat BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* (alle onderdelen) belangrijke ondersteunende programma's zijn om het tij van de slechte leesvaardigheid van de Nederlandse jeugd te keren. Vanaf 2022 tot en met 2026 is vanuit het Masterplan basisvaardigheden substantieel geld vrijgemaakt om bibliotheken de gelegenheid te geven de aanpak te introduceren binnen veel nieuwe kinderopvang- en schoollocaties en daarnaast te zorgen dat ze de aanpak op bestaande locaties kunnen voortzetten.

Tijdens deze periode wordt de Bibliotheek *op school* po verder ontwikkeld onder de naam de Bibliotheek *op school* Plus (dBos +). Deze aanpak verbindt effectief leesonderwijs (gebaseerd op thematisch leesonderwijs met rijke teksten) met de bibliotheekondersteuning door leesmediaconsultanten vanuit de Bibliotheek *op school*.

Adriaan Langendonk

Manager Leesbevorderingsprogramma's
Stichting Lezen/KB, nationale bibliotheek

Leesbevordering is te omschrijven als: het stimuleren van de leesmotivatie en de literaire competentie van kinderen (0-12 jaar) en jongeren (12+). Belangrijk uitgangspunt daarbij is het continu aanbieden van activiteiten en projecten voor leesbevordering (de doorgaande leeslijn). Bij het stimuleren van leesmotivatie gaat het om (les)activiteiten die kinderen en jongeren zoveel mogelijk positieve leeservaringen bieden, zodat ze plezier in lezen krijgen en houden. Onder literaire competentie verstaan we het mee kunnen praten over boeken, de weg kunnen vinden in het brede aanbod van boeken, kennis hebben van kenmerken van boeken (zoals genres) en een eigen oordeel over boeken kunnen geven. Het gaat hierbij om kinder-, jeugd- en volwassenenliteratuur.

Bronnen

- Bakker, N. (2024). *Digitaal lezen, anders lezen? De technologische lees(r)evolutie in empirisch perspectief*. Stichting Lezen Reeks 37. Utrecht: Eburon.
- Bolle, T. (2010). *Drieslag taal. Praktijkboek taalbeleid Nederlands in het mbo*. Amsterdam: ITTA.
- Broekhof, K., Vaessen, K., Maarsse, J., Aarssen, J., & Velzen, T. van (2019). *Cijfers en meningen over lezen in Nederland: kinderen, jongeren, leraren en ouders*. Utrecht: Sardes.
- Broekhof, K. (2016). *Vrijtijdslezen: een integrale stimulans voor de taalontwikkeling. Taal leren in authentieke contexten*. Sardes Special, 18, 33-38.
- Bruin, A., Kruijningen, J. van, Gloppe, K. de, Meijden, A. van der, & Meulen, N. van der (2019). Opvattingen van mbo-docenten over beroepsgerichte taal- en communicatie-eisen en de aansluiting op een dynamische arbeidsmarkt. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 41(1), 19-32.
- Bus, A. G., Shang, Y., & Roskos, K. (2024). Building a Stronger Case for Independent Reading at School. *AERA Open*, 10. <https://doi.org/10.1177/23328584241267843>
- Calkins, H. (2004). Letter to the editor. *Education Week*. September, 29.
- Chambers, A. (2012). *Leespraat: De leesomgeving. Vertel eens*. Leidschendam: NBD Biblio.
- Clinton, V. (2019). Reading from paper compared to screens: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Research in Reading*, 42(2), 288-325. <https://doi.org/10.1111/1467-9817.12269>
- Colvin, K. & Croft, M. L. (2024). Indicators of Successful School Librarian and Teacher Collaboration: A Phenomenology. *School Library Research*, 27. <www.ala.org/aasl/slr/volume27/colvin-et-al>
- Cunningham, A. E. & Stanovich, K. E. (1998). What Reading Does for the Mind. *American Educator*, 22, 8-15.
- De Naeghel, J., Valcke, M., De Meyer, I., Warlop, N., Van Braak, J., & Van Keer, H. (2014). The Role of Teacher Behavior in Adolescents' Intrinsic Reading Motivation. *Reading and Writing*, 27(9), 1547-1565.
- Duncan, L. G., McGeown, S. P., Griffiths, Y. M., Stothard, S. E., & Dobai, A. (2016). Adolescent reading skill and engagement with digital and traditional literacies as predictors of reading comprehension. *British Journal of Psychology*, 107, 209-238.
- Ehmig, S. C., Reuter, T. M. A., & Menke, M. M. A. (2011). *Das Potenzial von E-Readern in der Leseförderung*. Mainz: Institut für Les- und Medienforschung der Stiftung Lesen.
- Elbers, E. (2013). Iedere les een Nederlandse taalles? Taal- en vakonderricht in het beroepsonderwijs. *Levende Talen Tijdschrift*, 14(4), 14-27.
- Evans, M. D. R., Kelley, J., Sikora, J., & Treiman, D.J. (2010). Family scholarly culture and educational success: books and schooling in 27 nations. *Research in Social Stratification and Mobility*, 28(2), 171-197.
- Expertgroep Doorlopende leerlijnen Taal en Rekenen (2009). *Referentiekader taal en rekenen. De referentieniveaus*. Enschede: SLO.
- Froud, K., Levinson, L., Maddox, C., & Smith, P. (2023). Middle-schoolers' reading and processing depth in response to digital and print media: An N400 study. *bioRxiv* 2023.08.30.553693. doi.org/10.1101/2023.08.30.553693
- Hajer, M. & Meestinga, T. (2020). *Handboek taalgericht vakonderwijs*. Amsterdam: Couthino.
- Harms, T. & Kalsbeek, M. (2013). *Leren begrijpend lezen en luisteren in mbo-2*. Groningen: Gronings Instituut voor Onderzoek van het Onderwijs.
- Hek, M. van & Kraaykamp, G. (2023). Why Jane likes to read and John does not. How parents and schools stimulate girls' and boys' intrinsic reading motivation. *Poetics*, 101, 101828. ISSN 0304-422X. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2023.101828>
- Hoobroeckx, F. & Broekhof, K. (2024). Vijf inzichten over taalgericht vakonderwijs. *Didactief*, november/december, 28-29.
- Houtveen, A. A. M., Steensel, R. van, & Rie, S. de la (2019). *De vele kanten van leesbegrip*. Literatuurstudie naar onderwijs in begrijpend lezen in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek en de Inspectie van het Onderwijs. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Houtveen, Th. & Steensel, R. van (red.) (2022). *De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen*. Stichting Lezen Reeks 35. Utrecht: Eburon.
- Howard, J.K. (2010). The relationship between school culture and the school library program: four case studies. *School Library Research*, vol. 13.
- Inspectie van het Onderwijs (2019). *De Staat van het Onderwijs 2020*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2020). *De Staat van het Onderwijs 2019*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2024a). *De staat van het onderwijs 2024*. (Inclusief bijlage Sectorbeeld mbo.) Utrecht: Inspectie van het Onderwijs..
- Inspectie van het Onderwijs (2024b). *Technisch rapport middelbaar beroepsonderwijs*. De staat van het onderwijs. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Jansma, N., Kleunen, E. van, & Leenders, E. (2011). *Lezen onder de loep, voor docenten Nederlands en vakdocenten in het vmbo-mbo*. Enschede: SLO.
- Kamp, I., de Jong-Slagman, J., & Duijvenboden, P. van (2019). *Jeugdliteratuur en didactiek. Handboek voor vo en mbo*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
- Kelchtermans, N. & Wijnen, M. (2023). *Handreiking Leesoffensief 'Heel MBO Leest!'*. Kennispunt MBO Taal en Rekenen / Stichting Lezen.
- Koeven, E. van (2015). *Je vak moet je doen, niet lezen: vrij lezen in het entree-onderwijs*. Zwolle/Amsterdam: Hogeschool Windesheim, Deltion College/Stichting Lezen.
- Koeven, E. van (2018). Lezen in het mbo. De context van beroep en burgerschap biedt kansen. *Van twaalf tot achttien*, maart, 26-28.
- Koeven, E. van & Schaafsma, F. (2019). *Stilte, wij lezen hier. Vrij lezen op ROC Deltion College Zwolle*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Krashen, S. (2011). *Free Voluntary Reading*. Santa Barbara, California; Denver, Colorado; Oxford, England: Libraries Unlimited.
- Lance, K.C. & Hofschire, L. (2012). *Change in School Librarian Staffing Linked with Change in CSAP Reading Performance, 2005 to 2011*. Colorado State Library/ University of Denver: Library Research Service.
- Lance, K. C. & Kachel, D. E. (2018). Why school librarians matter: What years of research tell us. *Phi Delta Kappan*, 99(7), 15-20.
- Lance, K.C., Welborn, L. & Hamilton-Pennell, Ch. (1993). *Impact of School Library Media Centers on Academic Achievement: 1993 Colorado Study*. Castle Rock, Colorado: Hi Willow Research and Publishing.
- Leesmonitor - Het Magazine (2015). *De sekseloof: hoe krijgen we jongens aan het lezen?* Amsterdam: Stichting Lezen.
- Lonsdale, M. (2003). *Impact of school libraries on student achievement: A review of the research*. Australian Council for Educational Research. Camberwell Victoria. https://research.acer.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1024&context=tll_misc
- MBO-Raad (2024). *Benchmark middelbaar beroepsonderwijs 2023. Bouwsteen studiesucces - sectorrapportage*. KBA Nijmegen/MBO-Raad

McQuillan, J. (1998). *The Literacy Crisis: False Claims, Real Solutions*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Meelissen, M. R. M., Maassen, N. A. M., Gubbels, J., Langen, A. M. L. van, Valk, J., Dood, C., Derks, I., In 't Zandt, M., & Wolbers, M. (2023). *Resultaten PISA-2022 in vogelvlucht*. Universiteit Twente. <https://doi.org/10.3990/1.9789036559461>

Merga, M. K. & Mason, S. (2019). Building a school reading culture: Teacher librarians' perceptions of factors contributing to school reading cultures. *Australian Journal of Education*, (63)2, 173-189. <https://doi.org/10.1177/0004944119844544>

Merke, S., Ganushchak, L., & Steensel, R. van. (2022). *Vrijlezen: Een meta-analyse van de effecten van toevoegingen aan vrij lezen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Mol, S. E. (2022). *Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten: Meta-analyse van het verband tussen (voor)leeservaring en leesvaardigheid*. Amsterdam: Stichting Lezen

Mol, S. E. & Bus, A. G. (2011). Lezen loont een leven lang: de rol van vrijetijdslezen in de taal- en leesontwikkeling van kinderen en jongeren. *Levende Talen Tijdschrift*, 12(3), 3-15.

Nielen, Th. & Bus, A. (2015). *Leesmotivatie stimuleren: bibliotheek onder de loep*. JSW, 6-9.

OECD (2019). *PISA 2018 Results. Combined executive summaries*. Volume I, II and III.

Onderwijskennis (2023). *Hoe geef je vorm aan effectief taalgericht vakonderwijs?* Website: Onderwijskennis van het NRO, <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/hoe-geef-je-vorm-aan-effectief-taalgericht-vakonderwijs>. Geraadpleegd op 28 januari 2025.

Onderwijskennis (2023). *Motiverend leesonderwijs in het vo en mbo*. Website: Onderwijskennis van het NRO, <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/motiverend-leesonderwijs-in-het-vo-en-mbo>. Geraadpleegd op 3 februari, 2025.

Onderwijskennis (2024). *Aandacht voor woordenschatontwikkeling van NT2-studenten in het MBO*. Website: Onderwijskennis van het NRO, <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/aandacht-voor-de-woordenschatontwikkeling-van-nt2-studenten-in-het-mbo>. Geraadpleegd op 28 januari 2025.

Peirera, C. & Nicolaas, M. (2019). *Effectief onderwijs in begrijpend lezen. Acties voor beter leesbegrip en meer leesmotivatie*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

Raad voor Cultuur (2018). *De daad bij het woord. Sectoradvies Letteren en Bibliotheken*. Den Haag: Raad voor Cultuur.

Raad voor Cultuur & Onderwijsraad (2019). *LEES! Een oproep tot een leesoffensief*. Den Haag: Raad voor Cultuur/Onderwijsraad.

Ros, B. (2019). Hersenkraakster. *Didactief*, 1/2, 10.

Ros, B. (2019). *De Bibliotheek op school in het mbo; praktijkbeschrijvingen van samenwerking tussen ROC en Bibliotheek*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.

Salmerón, L., Altamura, L., Delgado, P., Karagiorgi, A., & Vargas, C. (2024). Reading comprehension on handheld devices versus on paper: A narrative review and meta-analysis of the medium effect and its moderators. *Journal of Educational Psychology*, 116(2), 153-172. <https://doi.org/10.1037/edu0000830>

Schmitt, N., Jiang, X. & Grabe, W. (2011). The percentage of words known in a tekst and reading comprehension. *The Modern Language Journal*, 95(1), 26-43.

Schwabe, A., Lind, F., Kosch, L., & Boomgaarden, H. G. (2022). No Negative Effects of Reading on Screen on Comprehension of Narrative Texts Compared to Print: A Meta-analysis. *Media Psychology*, 25(6), 779-796. <https://doi.org/10.1080/15213269.2022.2070216>

Stalpers, C. (2020). *De leeswereld van jongeren en jongvolwassenen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Stahl, S. (1999). *Vocabulary development*. Cambridge, MA: Brookline Books.

Steensel, R. van, Oostdam, R., & Gelderen, A. van (2013). Vermijding en frustratie: Het belang van negatieve motivaties voor de leesvaardigheid van VMBO-ers. In: D. Schram (Red.), *De aarzelende lezer over de streep. Recente wetenschappelijke inzichten*, 105-122. Stichting Lezen Reeks, deel 22. Delft: Eburon.

Steensel, R. van, Sande, L. van der, Bramer, W., & Arends, L. (2018). *Effecten van leesmotivatie-interventies. Uitkomsten van een meta-analyse*. Reviewstudie in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. Rotterdam: Erasmus Universiteit.

Stichting Lezen (2020). *De doorgaande leeslijn. De leesontwikkeling van 0-20 jaar*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Stichting Lezen (2022). *Leesbevordering in het mbo. Stand van zaken 2021-2022*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Stokmans, M. & Wolters, R. (2019). *Lezen doe je samen. Hoe kan leeshonger gestimuleerd worden?* Stichting Lezen Reeks, deel 32. Amsterdam: Stichting Lezen.

Torppa, M., Niemi P., Vasalampi, K., Lerkkanen, M. K., Tolvanen, A., & Poikkeus, A. M. (2020). Leisure Reading (But Not Any Kind) and Reading Comprehension Support Each Other—A Longitudinal Study Across Grades 1 and 9. *Child Development*. 2020 May;91(3):876-900. doi: 10.1111/cdev.13241.

Toste, J. R., Didion, L., Peng, P., Filderman, M. J., & McClelland, A. M. (2020). A Meta-Analytic Review of the Relations Between Motivation and Reading Achievement for K-12 Students. *Review of Educational Research*, 90(3), 420-456. <https://doi.org/10.3102/0034654320919352>

Vansteenkiste, M., Sierens, E., Soenens, B., & Lens, W. (2007). Willen, moeten en structuur in de klas: over het stimuleren van een optimaal leerproces. *Begeleid zelfstandig leren*, 16, 37-57.

Veenendaal, N. J., Groen, M. A., & Verhoeven, L. (2012). Het belang van vloeiend lezen voor tekstbegrip. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, jrg. 7-8, 299-307.

Vries-Tabak, A. de & Evers-Wermink, A. (2024). Vrij lezen: een succesvolle opstap naar leesplezier. *Conferentiebundel HSN 37*.

Webber, C., Wilkinson, K., Duncan, L. G., & McGeown, S. (2023). Adolescents' perspectives on the barriers to reading for pleasure. *Literacy*, 58(2), 204-215. <https://doi.org/10.1111/lit.12359>

Wessel-Powell, C., Buchholz, B. A., Rust, J., Husbye, N. E., & Vander Zanden, S. (2020). The promise of slow reading. *Educational Leadership*, 77(5), 32-37.

Wijnen, M., Dessauvagie, L., & Heijer, C. (2023). Leesscenario: *Lezen in het mbo en de Bibliotheek op school*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Wolf, Maryanne (2018). *Reader, come home. The reading brain in a digital world*. New York, London, Toronto, Sidney: Harper.

Younger, M., Warrington, M., Gray, J.M., Rudduck, J., McLellan, R., Bearne, E., Kershner, R. & Bricheno, P. (2005). *Raising boys' achievement*. London: HMSO, Research Report for the Department of Education and Skills, RR636.

Colofon

© Stichting Lezen (2025)

Derde, herziene druk:
maart 2025

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek *op school* (Stichting Lezen/KB, nationale bibliotheek).

Tekst

Kees Broekhof (Sardes)

Met dank aan

- Deltion College en Hogeschool Windesheim, Zwolle
- ROC Mondriaan, Den Haag en Delft
- Koning Willem I College en Huis87, 's Hertogenbosch

Eindredactie

Bea Ros

Foto's

Jørgen Koopmanschap;
Berlinda van Dam/ANP
(pag. 6 & 40)

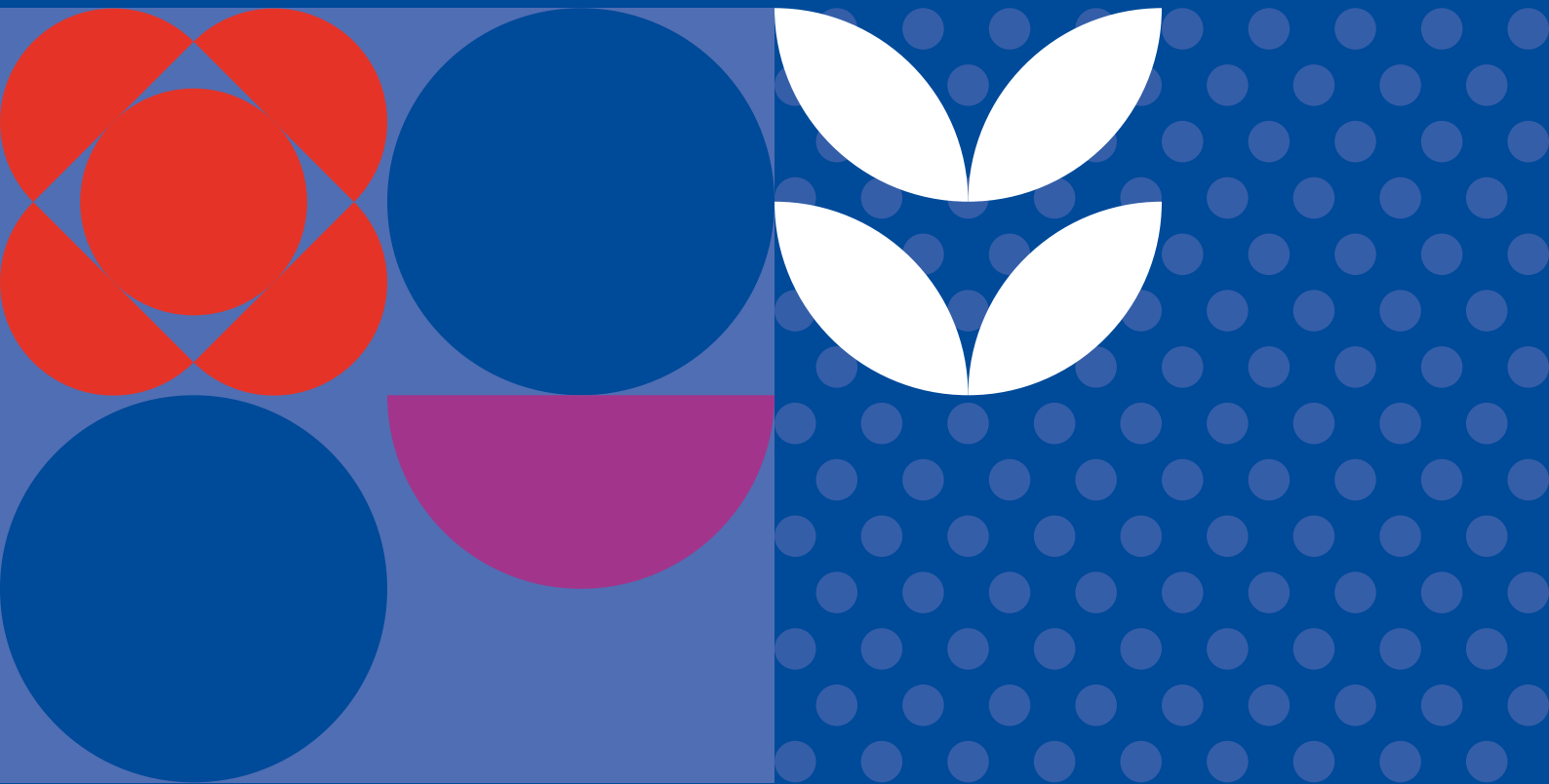
Vormgeving

Judith Schoffelen en
Erik olde Hanhof

www.lezen.nl

www.debibliotheekopschool.nl

Meer lezen, beter in taal

Deze brochure gaat over een van de meest onderschatte maatregelen om de taalvaardigheid van mbo-studenten te verbeteren: het structureel bevorderen van vrij lezen en vrijetijdslezen. Via een beknopte bespreking van wetenschappelijk onderzoek geeft de brochure een beeld van de effecten van lezen op de ontwikkeling van leesvaardigheid, woordenschat, tekstbegrip en andere taaldomeinen. Een beschrijving van drie succesvolle mbo-projecten laat zien dat het niet alleen wenselijk, maar ook mogelijk is om op het mbo structureel aan leesbevordering te werken. Hierbij is een samenwerking tussen docenten, mediatheek en de plaatselijke Bibliotheek onmisbaar. De brochure biedt handvatten om die samenwerking vorm te geven en om leesbevordering tot een logisch en vanzelfsprekend onderdeel te maken van het taalbeleid.

